

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
38/2019
28. september 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ŽIJEME V ABSOLÚTNYCH HODNOTOVÝCH ZMÄTKOCH Strana 4.

PRÍČINY SPOMALENIA SLOVENSKEJ EKONOMIKY Strana 5.

SPEVÁČKA EVA MÁZIKOVÁ OTVORENE O SVOJOM ŽIVOTE Strana 6.

POVSTALECKÁ HISTÓRIA V DÁTACH A FAKTOCH Strana 8.

SPISOVATEĽKA M. FIGULI AKO SME JU NEPOZNALI Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Malo by nám byť ľúto každého groša z európskych dotácií, ktoré nevyužijeme na náš prospech. Sú to totiž tvrdo odrobené peniaze – našimi ľuďmi, v podnikoch postavených našimi robotníkmi a na našej pôde. Iba majitelia sedia kdesi v Londýne, Mníchove, Paríži alebo Miláne a zisk z nich si prirodzene privlastňujú oni.

V predchádzajúcom období (2004 – 2015) sme od EÚ dostali dovedna deväťnásť miliárd eur. Sami sme do kasy EÚ odviedli osem miliárd. Ročne sme teda dostali „na ruku" necelú miliardu eur, vcelku jedenásť miliárd za dvanásť rokov. Do sveta však od nás ročne odišlo oveľa viac. Spomeňme len banky a poisťovne, ktorých výkony a zisk je oveľa nižší ako je suma výkonov a zisku priemyslu, ale poznáme ich priemerný ročný zisk: osemstopäťdesiat miliónov eur. Ak by sme len toto číslo prirátali k našim platbám Európskej únii za jedenásť rokov a porovnali s fondmi, ktoré sme od EÚ dostali, rozdiel bude už malicherný! A to vôbec nebola reč o veľkých peniazoch, o zisku amerických oceliarní v Košiciach, francúzskej automobilky v Trnave, nemeckých gumárenských závodov v Púchove, Kórejčanov v Žiline, Nemcov v bratislavskom Volkswagene a množstve podnikov po celom Slovensku, vrátane fabričiek rozličných Talianov, čo každý piaty rok putujú z krajiny do krajiny. Po nich potopa...

Niekedy tejto jari som si poznačil zaujímavý údaj – francúzsky ekonóm T. Pikkety vyrátal, že pomer medzi peniazmi, ktoré odišli z krajiny do Európy a peniazmi z európskych fondov, ktoré krajina dostala, bol v rokoch 2010 – 2016 najnepriaznivejší v Česku: v pomere k hrubému domácemu produktu z Česka do Európy odišlo 7,6 percenta HDP, Európska únia podporila rozvoj Česka necelými dvoma percentami HDP ročne. Boli sme na tom lepšie: zo Slovenska v tom čase odchádzalo ročne 4,2 percenta celkového hrubého domáceho produktu, EÚ nám vo forme dotácií pomohla 2,2 percenta. Záver je jasný: takmer dvakrát toľko peňazí od nás odchádza, ako k nám prichádza. Nehazardujme preto s nimi! Nevraviac o tom, že peňazí, čo prichádzajú, bude z roka na rok menej!

Ján ČOMAJ

R - 2019042

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
39
9 770862 882007

Vracia sa zodpovednosť za to, čo novinár napíše a médium uverejní

Koniec častým klamstvám v médiách

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Nová legislatíva bude v prípade schválenia hlavou štátu účinná od prvého novembra tohto roka. Kto bude dodržiavať Etický kódex žurnalistickej tvorby, zákon sa ho nijako nedotkne. Právo na odpoveď aj pre verejných funkcionárov bolo do slovenského právneho poriadku zavedené od júna 2008. Vtedy vládla prvá vláda Roberta Fica. V roku 2011 počas funkčného obdobia Ivety Radičovej bol tento inštitút pozmenený, čím toto právo ostalo len fyzickým osobám.

Verejní funkcionári majú mať opäť právo žiadať o uverejnenie odpovede, „ak periodická tlač alebo agentúrne spravodajstvo obsahuje nepravdivé, neúplné alebo pravdu skresľujúce skutkové tvrdenie, ktoré sa dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia fyzickej osoby, alebo názvu, alebo dobrej povesti právnickej osoby, na základe ktorého možno osobu presne určiť". Vydavateľ periodickej tlače a tlačová agentúra sú povinní odpoveď uverejniť bezodplatne, uverejnením odpovede zaniká vo vzťahu k tomu istému skutkovému tvrdeniu právo na opravu.

■ ČISTÉ SPRAVODAJSTVO

„Treba zdôrazniť, že predmetom práva na odpoveď je len skutkové tvrdenie. Vylučuje sa teda právo odpovede na hodnotiace úsudky. Právo na odpoveď je prvkom tlačového práva niektorých európskych krajín, napríklad Francúzska, ktorý vychádza zo zásady audiatur et altera pars, teda nech je vypočutá tiež druhá strana," argumentovali predkladatelia z vládnucej koaličnej strany SMER. V preklade to znamená, že sa nebude dotýkať komentárov médií, ale striktne zasiahne spravodajstvo, v ktorom by mali po novembri na adresu verejne činných osôb zaznievať len overené a dokázateľné fakty. Teda zákon čistí spravodajstvo a celkový tok informácií

od subjektívnych komentovaných žánrov.

„Právo na odpoveď je v navrhovanej podobe súčasťou legislatívy v mnohých krajinách EÚ už od sedemdesiatych rokov minulého storočia," povedal pre Slovenské národné noviny podpredseda parlamentného mediálneho výboru poslanec NR SR (SNS) Karol Farkašovský. „Nie je to teda nič nové. Schválený zákon má pozitívny vplyv na úpravu deformovaného mediálneho prostredia, na zrovnoprávnenie všetkých občanov – aj verejne a politicky činných v rámci Ústavy SR, ktorá garantuje právo na ochranu osobnosti všetkým občanom bez rozdielu. Ja vidím pozitívum aj v tom, že nový zákon bude prospešný i pre samotných novinárov. Je prevenciou proti náhodným, úmyselným alebo neprofesionálnym prešľapom žurnalistov a motivuje ich k dodržiavaniu etických pravidiel a Etického kódexu žurnalistickej tvorby. Ak ho budú dodržiavať, nemusia sa obávať, že by sa rozmohli žiadosti verejných činiteľov o právo na odpoveď. Aj žiadosti v zmysle práva na opravu sa objavujú v tlači len sporadicky. Určite nikto z nás nemá v úmysle brániť slobodnej tvorbe novinárov. Chceme len prispieť k tomu, aby sloboda bola vyvážená zodpovednosťou za to, čo novinár napíše a uverejní." Informoval vo svojom vyjadrení poslanec Farkašovský.

■ PRIESTOR NA PRÁVO

Ak vydavateľ periodickej tlače alebo tlačová agentúra neuverejnia opravu, odpoveď alebo dodatočné oznámenie vôbec, alebo ak nedodržia niektorú z podmienok na ich uverejnenie, má mať osoba, ktorá o ich uverejnenie požiadala, právo na primeranú peňažnú náhradu od 1 660 eur do 4 980 eur. Novela obsahuje aj možnosti, keď odpoveď uverejnená nemusí byť. Je to napríklad vtedy, ak nespĺňa zákonné náležitosti, smeruje proti skutkovému tvrdeniu uverejnenému na základe preukázateľného predchádzajúceho súhlasu žiadateľa o uverejnenie odpovede, či vtedy, ak by bol uverejnením odpovede, spáchaný trestný čin, priestupok, iný správny delikt alebo by jej uverejnenie bolo v rozpore s dobrými mravmi.

3 OTÁZKY PRE:

skúseného letca Petra ŠVECA, exposlanca Federálneho zhromaždenia

Návrat k pôvodným koreňom Únie

● Súčasné smerovanie Európskej únie vedie k jej postupnej federalizácii...

Najprv si treba ujasniť, čo je to federácia. Je to štát zložený z celkov s obmedzenou suverenitou. Na to, aby štát mohol byť funkčnou federáciou, musí mať kultúrno-jazykové spojivo. Ako napríklad Rusko, USA, Brazília, Nemecko, Rakúsko. Je EÚ štátom? Ak nie, tak akým právom ašpiruje „neštát" na federalizáciu? Vytvorením superštátu EÚ sa dosiahnu ciele vojny. V prípade absolútnych cieľov to bude likvidácia národných členských štátov. V prípade obmedzených cieľov pôjde o obmedzenie suverenity. Doktrínu obmedzenej suverenity zaviedol istý Brežnev! Každý vlastenec musí odmietnuť federalizáciu Európskej únie. Treba žiadať zrušenie Lisabonskej zmluvy a návrat k pôvodným koreňom EÚ – ako únie slobodných suverénnych štátov. Inak vzniká totalitný Zväz sovietskych socialistických európskych republík.

● Ako vnímate situáciu vo Veľkej Británii vzhľadom na jej blížiaci sa odchod z Európskej únie?

Je to ich suverénne rozhodnutie, podporené veľmi vysokou účasťou v referende. Z pôvodných obyvateľov Anglicka bolo pri sedemdesiattripercentnej účasti viac ako sedemdesiatpäť percent za odchod. Pôsobím tam a nevidím žiadne problémy okrem tých, ktoré zo zúfalstva vyvolávajú exponenti záujmov hŕstky eurobyrokracie, ktorí stratia výdatné zdroje na svoje korupčné odmeny. Na takéto ovplyvňovanie sily libry zatiaľ doplácajú len zamestnanci z iných štátov EÚ, ktorí môžu posielať menej svojim zbedačeným rodinám po prevode zo slabšej libry.

● Ako vnímate postupnú modernizáciu vzdušných síl z pozície bývalého vojenského pilota?

Ide o veľmi komplexný problém, na ktorý treba priestor. Stručne: verím, že za obrovské peniaze nezostane rovnaký aeroklubový charakter vzdušných síl, aký majú doteraz.

Matej MINDÁR
Foto: archív (pš)

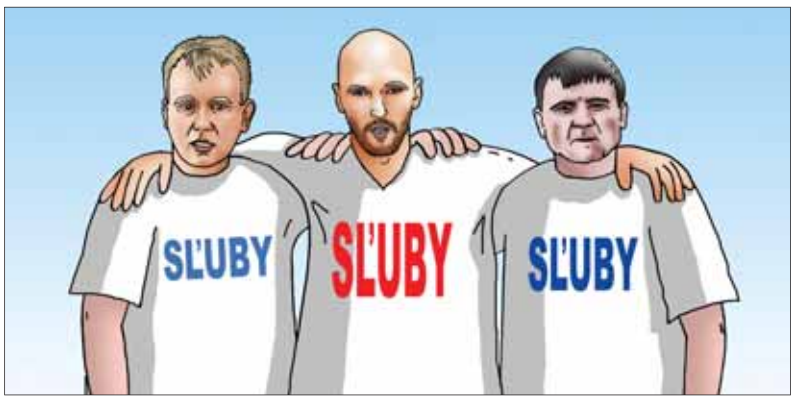
V SNN 40 /2019 SI PREČÍTATE

■ Ferdinand JURIGA – kňaz, buditeľ, politik, svojrázny predstaviteľ národného hnutia
■ Na východnom Slovensku študuje stále viac a viac ukrajinských študentov
■ Malé návraty k veľkej histórii jedinečného slovenského fenoménu – drotárstva

Prevracači kabátov vynovujú šatník a vyberajú zvršky na volebný úspech

Politickí meteorológovia v predvolebnej hmle

Ľudovít ŠTEVKO – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Politická scéna na Slovensku sa prejavuje pol roka pred voľbami mimoriadnou nervozitou a kočujúcou mentalitou poslancov opozičných strán. Mnohí utekajú z potápajúcich sa lodí svojich materských strán, aby si zachránili holý politický život. Dôvody na výmenu straníckych tričiek aj na prevracanie kabátov uvádzajú pred kamerami podobne: politiky ich doterajších strán sa nezhodujú s ich presvedčením, preto si hľadajú svoje uplatnenie inde.

Katarína Cséfalvayová to povedala z mosta doprosta: z Mosta – Híd odchádza, pretože táto strana „prestala byť platformou, v ktorej som vedela plnohodnotne presadzovať hodnoty, na ktorých mi záleží“. Oficiálnym dôvodom odchodu poslancov OĽaNO na čele s Veronikou Remišovou bola nespokojnosť s tým, ako vraj Igor Matovič zanedbáva regionálne štruktúry, čo bol nepresvedčivý dôvod, lebo Matovičovo hnutie nijaké štruktúry, okrem rodinných, vlastne nemá.

■ KOMPASOM SÚ PREFERENCIE

Netreba priveľmi špekulovať, prečo poslanci menia pred voľbami názory na svoje pôvodné politické strany. Skutočným dôvodom nie sú osobné hodnoty, ale klesajúce preferencie a hrozba, že sa strana nedostane do parlamentu, a tak dámy a páni prídu o lukratívne poslanecké „fleky“. U Matovičovej dvojky Remišovej tu zohrala aj túžba viesť ministerstvo vnútra, ktorú jej šéf nechcel a nevedel splniť, nuž herečka prijala angažmán na inú scénu – k principálovi Kiskovi. Situácia chradnúcej Sulíkovej strany SAS je odlišná, tu prehovorili egá hlavných aktérov. Ako v divočine: keď alfa samec stráca silu a vplyv, v stáde sa objaví vyzývateľ a začína sa súboj. Ostatní jedinci tlupy vyčkávajú, iba niektorí odvážnejší sa pridávajú na jednu alebo druhú stranu, pričom riskujú neúspech. Prírode je to jedno, ale spoločenstvo v štádiu Homo sapiens reaguje na vnútorné boje negatívne, oslabuje ho to. Ako sa skončí zápas Richarda Sulíka s Ľubomírom Galkom je z hľadiska spoločenského vývoja na Slovensku nezaujímavá epizóda, je to len vďačný materiál pre politológov a novinárov.

■ HRA O HLASY

Po parlamentných voľbách budú karty rozdávať len najsilnejšie strany a zoskupenia – liberálno-konzervatívna komunita Progresívne Slovensko, Spolu s príveskom KDH na jednej strane a Smer-SD so SNS na druhej strane politického spektra. Samozrejme, všetko môžu zamiešať nové politické subjekty. Kiskova strana Za ľudí naberá preferencie na úkor Trubana, skompromitovaného jeho drogovou minulosťou, a o slovo sa hlási aj zatiaľ nie celkom čitateľný, ale ambiciózny Tomáš Drucker. Prekvapením dozaista bude Štefan Harabin, úspešný kandidát na prezidenta Slovenskej republiky. Dôležité bude, či sa ku kontroverznému podnikateľovi Kiskovi a neslanému-nemastnému Druckerovi presunú peniaze oligarchov, pretože peniaze rozhodujú takmer o všetkom v občianskom, ale najmä v politickom živote. Tak ako Truban majú s tým skúsenosti aj Kiska a Drucker. Teda mariáš o víťazstvo vo voľbách môže byť ešte zaujímavý, lebo v banku je celkom slušná finančná suma.

Delenie na liberálov a konzervatívcov je len hra na mätenie pojmov. Slovenskí liberáli so svojou pravicovou neznášanlivosťou a intoleranciou k iným názorom sú iba extrémna odnož liberalizmu a kresťanskí demokrati, ako ich sformovala politika Alojza Hlinu, nie sú praví konzervatívni kresťania, akých by si želal slovenský volič verný kresťanskej viere svojich otcov. Výsledok boja o tvár Slovenska je otvorený. Skončí sa porážkou nejednotných národných síl alebo patom a úradníckou vládou z vôle prezidentky, ktorá bez ostychu zastupuje politickú stranu Progresívne Slovensko?

Komunitám Slovákov v zahraničí chýba vzdelávanie v materčine

Niet učiteľov slovenčiny ani učebníc

Ján ČERNÝ – Foto: autor

V septembri sa v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici uskutočnila medzinárodná konferencia Slovenské národnostné školstvo a zachovanie národnostného povedomia v krajinách strednej, južnej a východnej Európy. Konferenciu organizovala Spoločnosť pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, Asociácia slovenských pedagógov v Srbsku, Metodicko pedagogické centrum Slovákov v Maďarsku a Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci so Štátnou vedeckou knižnicou v Banskej Bystrici.

Cieľom konferencie bola prezentácia aktuálnych informácií k otázkam slovenského národnostného školstva v komunitách Slovákov žijúcich v krajinách strednej, južnej a východnej Európy odborníkmi z domovských krajín a zo Slovenska a identifikovať možnosti ďalšieho vývoja.

■ PRIORITOU MATERČINA

V úvodnom príhovore štátna tajomníčka Oľga Nachtmannová vyzdvihla dôležitosť udržiavania škôl a vzdelávania detí a mladej generácie Slovákov v materinskom jazyku v zahraničí, aby sa naďalej udržiavala ich národnostná príslušnosť a národné povedomie. „Som veľmi rada, že Slováci žijúci v južnej, vo východnej a východnej Európe sa združujú a permanentne organizujú podujatia pre odbornú i laickú verejnosť v krajinách, kde žijú. Veľmi oceňujem aj túto konferenciu, ktorá nám všetkým pomôže vytvoriť si plastický obraz o situácii, v ktorej sa nachádza slovenské národnostné školstvo v krajinách Európy, a uvedomiť si, aké sú slovenské školy a slovenské vzdelávacie centrá Slovákov dôležité pre zachovanie národnostného povedomia Slovákov aj v budúcnosti,“ povedala štátna tajomníčka Oľga Nachtmannová.

V školskom systéme Českej republiky neexistuje slovenská škola, resp. škola s vyučovaním slovenského jazyka. Posledná slovenská škola zanikla v Karvinej. V súčasnosti sú v Českej republike evidentné snahy o zriadenie materskej slovenskej škôlky v Prahe. Príslušníci národnostných menšín v Chorvátsku realizujú právo na výchovu a vzdelávanie v jazyku a reči národnostných menšín na základe Ústavy Chorvátska, ústavného zákona o právach národnostných menšín a zákona o vzdelávaní v jazyku a písme národnostných menšín. Výučba však prebieha v chorvátskom jazyku, pričom národnostná menšina si môže zvoliť dva až päť hodín vyučovania vo svojom jazyku týždenne. Tento model využíva aj slovenská, srbská, česká, talianska, maďarská, rusínska, ukrajinská a albánska národnostná menšina.

U našich južných susedov je okolo deväťdesiat školských inštitúcií, ktoré tamojšia legislatíva označuje ako slovenské národnostné školy.

■ PRAX V MAĎARSKU

Nariadenie Ministerstva školstva a kultúry č. 32 z roku 1997 O vydaní smerníc národnostnej a etnickej výučby rozlišuje tri typy národnostných škôl: jednojazyčné školy, v ktorých vyučovanie – okrem maďarského jazyka a literatúry – prebieha v národnostnom jazyku, dvojjazyčné školy, v ktorých vyučovanie prebieha dvojjazyčne, ale päťdesiat percent vyučovacích hodín – okrem maďarského a cudzieho jazyka – sa vyučuje v národnostnom jazyku. Potom sú to ešte školy, vyučujúce národnostný jazyk ako predmet, v ktorých výučba prebieha v maďarskom jazyku, ale do rozvrhu je zaradený aj národnostný jazyk a literatúra, a to týždenne minimálne v počte štyroch hodín. V súčasnosti v Maďarsku existuje okolo deväťdesiat školských inštitúcií (sedemdesiatdva škôlok a štyridsaťšesť škôl), ktoré zákonné predpisy definujú ako slovenské národnostné školy.

Slovenské národnostné školstvo sa neustále borí s nedostatkom učiteľov slovenského jazyka. V tejto súvislosti sa množia žiadosti o zabezpečenie hosťujúceho učiteľa zo Slovenska. Výučbu tiež limituje nedostatočná jazyková príprava učiteľov slovenského jazyka, malý počet zúčastnených učiteľov na doškoľovacích podujatiach (v mnohých školách je len jeden učiteľ, ktorý je tým pádom nezastupiteľný) a nedostatok učebníc v slovenskom jazyku. Nie sú preložené učebnice z mnohých predmetov. Najväčším nedostatkom trpia prírodopisné predmety, napríklad chémia a fyzika.

VŠIMLI SME SI

Už roky je krásnou tradíciou Klubu spisovateľov literatúry faktu sa raz ročne zísť v niektorom kúte Slovenska. Cieľom je odovzdanie národnej ceny za literatúru faktu – Ceny Vojtecha Zamarovského novému laureátovi, to by sa dalo, pravdaže, aj v Bratislave, ale idea stretnutí je bohatšia. Dejú sa vždy v inom kúte Slovenska a každý prekvapí aj už starších pánov od pera.

Vlasť sa dá spoznávať stále

Cena Vojtecha Zamarovského za literatúru faktu sa tohto roku udeľovala v Starej Ľubovni.

Tento rámček by nám nestačil na vymenovanie lokalít, kde sa stretnutia udiali a čo všetko aj rozhľadení autori videli možno prvý raz. Stretnutie obohacuje prednáška na zaujímavú aktuálnu tému z národných dejín, z histórie mesta alebo regiónu, ktorý ich hostí, a exkurzia po okolí. A ešte je tu pridaná hodnota – prichádzajú sem aj spisovatelia literatúry faktu z Česka, takže sa udržujú živé styky slovenských a českých autorov.

Koncom minulého týždňa sa stretli v Starej Ľubovni. Absolvovali prijatie u primátora PhDr. Ľuboša Tomka, prehliadli si mesto i historický farský Kostol sv. Mikuláša v sprievode duchovného správcu farnosti dekana Mgr. Pavla Lacka, aby sa večer v kine Tatra uskutočnilo slávnostné odovzdávanie Ceny Vojtecha Zamarovského, ovenčené navyše blížiacou sa storočnicou svetoznámej osobnosti literatúry faktu – laureátom sa stal básnik, prozaik a spisovateľ literatúry faktu Jaroslav Rezník. V Galérii Provinčného domu si recepciou hostitelia uctili návštevu spisovateľov a čerstvého laureáta národnej ceny. Sobota sa začala besedou o Zamarovskom za účasti jeho syna Petra. Po nej sa spisovatelia vybrali na prehliadku hradu v Starej Ľubovni. Popoludní navštívili zamagurský skanzen, expozíciu Michala Strenka, hrdinu armády USA, a podvečer si v Hniezdnom prezreli jednu z najmodernejších pálenic na svete Nestvile – výrobcu whisky, ktorá doslova žne zlaté medaily po svete. Posedením v čokoládovni Nestvile a večerou na salaši sa skončila sobota. V nedeľu sa účastníci rozchádzali domov.

(jč)

Na Dňoch majstrov ÚĽUV 2019 pribudlo šesť nových majstrovských vizitiek

Trvalo sa zaplietli s remeslom

Teraz neviem, kde som videl prvý raz Stana Otrubu vykúvať zvonce. Ako si tvar predkreslí podľa formy a vystrihne plech a potom ho na nákove a rohatine vypukluje a skrúca, tvaruje, nituje a ladí, lebo zvonec nemá byť len čosi, čo hlucho visí na ovci alebo krave, ale môže, ba má byť aj hudbou. Musí ňou byť, lebo ak kedysi boli neďaleko seba aj dva-tri salaše, bača si po zvuku zvoncov a spiežovcov poznával svoje stádo a podľa toho, ako ho ktorej jarke, bahnici či baránkovi uviazal, vedel, čo je zač – dojná, kotná, chorá, túlavá... Skrátka, poznačil si ju. A Stanove zvonce hrajú; on ich vyleští, vyladí, vynotuje – zostaví do zvonkohier, aby na folklórnych prehliadkach alebo festivaloch – tam, kde je príležitosť ukázať, aký je majster – zahral na nich a zanôtil: Zahrajte, zahrajte, zvončeky plechovie... Kúska chleba nemám, ešte si zaspievam...

Buď to naše spoznávanie bolo na Ovčiarskej nedeli v skanzene Pribylina alebo na Zázrivských dňoch pod Rozsutcami, kde je Stano vlastne doma. Kdesi tam som spoznal jeho kumšt. Tak trochu doma je aj na Dňoch majstrov ÚĽUV v Bratislave, kde sa z roka na rok pozdravíme aspoň kývnutím hlavy, ak nie je práve čas na dlhšie reči. Aj teraz na ich dvadsiatom deviatom ročníku pod názvom Zapleťme sa s remeslom sa zvuk jeho zvoncov rozliehal okolo Ihriského bronzového Hviezdoslava, akoby konkuroval bardovým veršom: Spiež mojich ovečiek preletí Dúbravy...

Prelietal, vznášal sa terchovsko-zázrivskou melodikou nie priam po dúbravách, ale celým centrálnym námestím hlavného mesta, kde bolo haravary, vravy, stisku a muziky od vyše sto Otrubovi podobných. K tomu SĽUK, Hornád, Technik, Krtíšan aj Vrbovskí víťazi. Po celé dva dni od rána do večera. Každý z tých umeleckých kováčov, košikárov, hrnčiarov, tkáčov, drotárov by stál za osobitné rozprávanie; každý i každá, lebo nemožno obísť čipkárky, krasličiarky a iné zručné a tvorivé ženy, majú vlastný, interesantný príbeh o tom, ako k tomu svojmu fortieľu dospeli. Povedzme taký Jakub Šerík, ktorému do erbu z Dlhého Poľa začal vkladať vypletené dedičstvo pradedo Ján Holánik Bakeľ – básnik drôtu.

Tento ročník najväčšieho festivalu ľudovej a umeleckej tvorivosti u nás bol celý venovaný tradičným prírodným materiálom na pletenie – prútiu, slame, šúpoliu. Pravdaže, aj tým šiestim, ktorých „pasovali“ za nových majstrov remesla – M. Horníkovi z Dolných Lovčíc, Š. Rutzkému a S. Geringovej z Bratislavy, P. Vrtichovi z Nového Mesta nad Váhom, M. Michalicovej z Brezovej pod Bradlom a J. Trebulovi z Veľkého Krtíša. O nich možno už nabudúce – po jubilejnom tridsiatom ročníku Dni majstrov.

Emil SEMANCO – Foto: autor

ČO INÍ NEPÍŠU

O budúcnosť tradičných remesiel na Slovensku sa očividne netreba báť

Ďalší z radu na vládu

Roman MICHELKO

Pri hodnotení Druckerovho projektu Dobrá voľba by sme mohli pokojne dať podnadpis: Manuál, ako sa robí nová strana. Ten model je už toľkokrát odskúšaný, že je veľmi ľahké odhadnúť, čo bude nasledovať. Základná otázka teda nie je ako, ale prečo? Qui bono, teda komu má tento nový politický subjekt slúžiť, respektíve, akú úlohu má po voľbách 2020 zohrať.

Najprv sa nájde relatívne sympatický budúci líder, pokiaľ možno aj so zaujímavým životným príbehom. Tomáš Drucker to čiastočne spĺňa. Bol úspešným manažérom, najprv v Slovenskej pošte ako nominant SDKÚ, neskôr, čuduj sa svete, sa ako odborník stal nominantom Smeru, aby viedol silne problematický rezort zdravotníctva. Dokázal slušne komunikovať s médiami, nezapájal sa do osobných výpadov a polemík, neriešil politiku, ale svoj rezort, až dokiaľ neprišla hodina pravdy. Po zmene vlády na jar 2018 sa z prevažne odborného rezortu zdravotníctva dostal na krajne politicky exponovaný rezort vnútra. A tam zlyhal. Nebol schopný odolať politickým tlakom. Teda nebol schopný buď sa postaviť za prezidenta Policajného zboru Tibora Gašpara, alebo ho odvolať. Paradoxne, v tejto kauze sa nakoniec ukázal ako gurážnejší premiér Peter Pellegrini, ktorý gordický uzol rozťal a Tibora Gašpara odvolal. Tomáš Drucker radšej hodil uterák do ringu, akoby vybojoval svoj prvý skutočný politický boj. Práve v tejto kauze na vlastnej koži pocítil, čo je to ísť do silného politického stretu. Ľudia, ktorí tlačili na to, aby sa rozhodol „správne“, ho začali „politicky vydierať“. Toto bolo na uhladeného Tomáša Druckera naozaj veľa, a tak z krajne toxického prostredia slovenskej politiky odišiel. Ukázalo sa však že nie nadobro. Zrejme ľudia z pozadia si vyhodnotili, že

KOMENTÁR

stále sa znižujúca latka politickej kultúry sa ľuďom prejedá. Očakávajú skôr, že politika má byť viac vecná ako osobná a že to nemá byť prioritne prehliadka hypertrofovaných eg lídrov strán ako skôr súboj ideí, koncepcií a myšlienok. V tomto zmysle je Tomáš Drucker vhodná voľba, otázne je, či to nakoniec bude stačiť.

Každopádne, rozhodnutie bolo prijaté a mechanizmus sa dal do pohybu. Drucker sa z ničoho nič začal umiestňovať na tretom mieste medzi najdôveryhodnejšími politikmi. Zaujímavé je, že nikdy predtým, dokonca ani keď pôsobil v aktívnej politike, teda keď bol vo vláde, sa v takýchto prieskumoch nevyskytoval. Potom nastala bilbordová ofenzíva. Každý, kto trocha viac cestuje, si nemohol nevšimnúť, že celé Slovensko bolo zrazu oblepené bilbordmi Tomáša Druckera a jeho politickým projektom Dobrá voľba. Experti na politický marketing mu povybavovali vystúpenia v rôznych médiách, napríklad aktuality.sk, sme.sk a mnoho ďalších.

Bublina nového politického subjektu začala utešene rásť. No a potom prišiel ten povestný výstrel z Auróry. Prieskum volebných preferencií, v ktorom Druckerova strana z nuly vyšprintovala na neuveriteľných 7,4 percenta. To je štart, ktorý jej mohol exprezident Andrej Kiska a jeho projekt Za ľudí len ticho závidieť. Je jasné, že spoliehať sa na takýto typ prieskumu nemôžeme brať celkom vážne. Najnovšie prieskumy mu však predpokladajú max. dve percentá, čo je realita. Dnes je teda Tomáš Drucker „akože“ reálny hráč a toto virtuálne postavenie musí nejako potvrdiť. Aj preto postupne predstavuje svoje personálne akvizície, ktoré majú jeho politický projekt vystužiť. Zatiaľ sú to však skôr politické celebrity béčkového razenia. Rektorka Akadémie Policajného zboru SR a špecialistka na trestné právo Lucia Kurilovská je ako-tak známa, ale masy nepritiahne. Podobne je na tom dvojica takmer neviditeľných poslancov prebehlíkov – Martin Fedor a Katarína Cséfalvayová či bývalá novinárka a občianska aktivistka Anna Ghannamová nie sú politické figúry typu napríklad Veroniky Remišovej. Pri silnom mediálnom dopingu však aj to môže stačiť.

Je však jasné, že projekt Dobrá voľba zatiaľ ide na plán B. Plánom A bolo pripraviť záložnú stranu pre premiéra Petra Pellegriniho, aby mal kde zakotviť, ak sa jeho predstavy o kandidátke Smeru nenaplnia, respektíve ak na nej budú ľudia, ktorí sú pre neho K. O. V tom prípade by mal tento projekt veľmi jasné racionálne jadro. Uvidíme, ako to vypáli, či aj plán B bude nakoniec stačiť.

Iná doba, aj iný mrav

Ľudovít ŠTEVKO

Slovensko i Česko zasiahla v posledných rokoch liberálnej slobody vlna sochoborectva podobná vlne, ktorá po roku 1948 spláchla z verejného priestoru sochy M. R. Štefánika, A. Hlinku aj tzv. buržoázne a náboženské pamätníky, ktoré sa priečili novej ideológii. Sochoborectvo je prítomné v histórii ľudstva už od bronzovej doby. Na staré podstavce sa stavali sochy nových hrdinov podľa toho, ako aktuálni víťazi prepisovali históriu. Nie je to tak dávno, čo sa na Slovensku takmer strhla občianska vojna pre súsošie kráľa Svätopluka, ktoré iba o chlp uniklo detronizácii z vôle vtedajšieho miestodržiteľa Národnej rady SR Richarda Sulíka a jeho ideologickej komisie pod vedením vyštudovanej propagandistky istej Maríny Zavackej. Mali sme a zrejme aj budeme mať svojich sochoborcov, ničiteľov pomníkov či skôr bláznov typu Kalmusa a Lorenza, ktorí ako „umelci performeri“ ničili pamätníky osloboditeľov a na cintorínoch pokrývali hroby sovietskych vojakov americkými vlajkami.

Predstavitelia novej ideológie a politiky si pod pláštikom prehodnocovania histórie vŕšia svoju zlosť na kamenných a bronzových sochách. Novým víťazom pomáhajú oneskorení disidenti a vandali plniť úlohu dehonestácie a ničenia tzv. normalizačných pomníkov, medzi ktoré zaraďujú aj sochy veliteľov Červenej armády, osloboditeľov Česka a Slovenska z pazúrov nemeckého nacizmu.V Čechách to už mesiac vrie. Pražská kaviareň pod vedením starostu mestskej časti Dejvice vypovedala vojnu Rusku. Ondřejovi Kolářovi, starostovi Prahy 6 za politickú stranu TOP 09, prekáža monument maršala Ivana Stepanoviča Koneva, ktorého tanky prihrmeli na pomoc Pražskému povstaniu v máji 1945 a oslobodili Dejvice aj celú Prahu, tiež severné, stredné a východné Čechy, podobne ako Sliezsko a koncentračný tábor Osvienčim, rovnako ako dobyli Berlín pod velením maršala Žukova.

POZNÁMKA

Nekrvavá vojna o Koneva sa začala po tom, ako nejaký vandal polial sochu červenou farbou a našli sa dobrovoľníci, ktorí ju umyli. Pán starosta, ktorému Konev umiestnený v jeho rajóne liezol na nervy už dávno, sa vyjadril veľkohubo tak, že by to bezočivejšie nepovedali ani jeho protiruskí stranícki šéfovia Kalousek a Schwarzenberg: „Som názoru, že veci je dobré pomenovávať pravými menami. Keď piedestál drhne človek, ktorý sa netají svojou proruskou orientáciou, otvorene podporuje prezidenta Putina a šíri dezinformácie, je to ruský alebo proruský troll.“

Prečo by starosta Kolář najradšej premiestnil sochu sovietskeho vojvodcu do kovošrotu, je podľa „historikov“ pražskej kaviarne jasné. Prahu vraj neoslobodil Konev, ale vlasovci, a okrem toho tento maršal v máji 1968 údajne prišiel do Prahy preskúmať terén pred jeho obsadením vojskami Varšavskej zmluvy. O tom, že v roku 1968 bol starý maršal už päť rokov na dôchodku a do Prahy prišiel za spolubojovníkom prezidentom Svobodom, sa nehovorí.

Isteže, Konev nebol po vojne v čase mieru jednoznačný hrdina, prisudzuje sa mu účasť na potlačení maďarského povstania v roku 1956, ale dejiny sú plné nejednoznačných hrdinov. Tvorca americkej deklarácie prezident Thomas Jefferson, hlásateľ slobody a nezávislosti, bol otrokár, na jeho plantážach dreli stovky černochov a svoju negramotnú čiernu otrokyňu povýšil na svoju manželku pre jej krásu. Napriek tomu je Jefferson legenda – jeho sochy sa týčia po celých Spojených štátoch. Iný kraj, iný mrav.

SPOZA OPONY

Prečo sa minulosť mení a je inakšia

Dušan D. KERNÝ

Kedysi pradávno, v roku 1963, bol v celej vtedy západnej Európe jediný človek, ktorý tvrdil, že v Československu sa veci pohli, lebo ich pohli na Slovensku, pretože sú to zasa Slováci, ktorí to začali. Bola to napríklad dnes už vďaka Antonovi Blahovi a Janovi Čomajovi dobre zdokumentovaná rebélia študentov, známa ako pyžamová revolúcia, ako aj slovenská snaha hovoriť o tom, že SNP v roku 1944 nerobili civili, ale vojaci. Teda armáda. Tým človekom bol významný západonemecký publicista a spisovateľ, jediný televízny spravodajca západonemeckých TV kanálov vo vtedajšej Nemeckej demokratickej republike. Teda vo východnom Nemecku, pre ktoré vtedy na Západe mnohí mali len hanlivé označenie die Zone, čím sa myslelo sovietska zóna.

Náš Nemec sa nedal a zlomil odpor vedenia redakcie, napočudovanie všetkých kolegov pre nápad cestovať niekde na ďaleký komunistický Východ, na nejaké Slovensko. Kto to kedy počul ! A ešte tvrdiť, že odtiaľ, z toho Slovenska, o ktorom nikto nič nevie, sa začína zmena, ktorá pohne celým pätnásťmiliónovým Československom. Lenže tento muž mal svoje skúsenosti so Slovenskom. Ako deväťnásťročný vstúpil dobrovoľne do vojska, urasteného mládenca zaradili do výberovej jednotky SS. Volala sa Leibstandarte Adolf Hitler. A v roku 1944 bol v radoch jednotky Schill, ktorá zasadila najťažšie údery povstaleckým a partizánskym vojskám. Keď až po roku 2010 vyjde vôbec prvá publikácia o tejto nemeckej jednotke, nasadenej proti SNP, bude niesť tento názov: Smrť sa volala Schill.

Prečo sa tento esesák v roku 1963 hrabal na Slovensko prekonávajúc odpor redakčných šéfov a za chrbtom úsmešky nepochopenia západonemeckých kolegov? „Viete,“ opakoval mi neraz, „pre mňa bola otázka, prečo sa vlastne Slováci vzbúrili. Prečo v štyridsiatom štvrtom povstali ľudia v štáte, kde sa mali veľmi dobre, netrpeli vojnovými útrapenia, krajina nebola obsadená nemeckým vojskom, a teda bola ušetrená tých hrôz, čo sa diali v Poľsku, Ukrajine, Rusku. Aké mali dôvody? Neboli to materiálne dôvody, tým ľudom nešlo o vlastný prospech. Pritom museli vidieť, čo sa deje vo Varšave, ktorú v tom istom čase zrovnávali nemecké jednotky so zemou a desaťtisíce ľudí hynuli. A prečo sa toľko popieralo, že si to Slováci zorganizovali sami bez cudzej pomoci a hlavnou silou povstania bola Slovenská armáda, a nie partizáni.“ Keď sa náš Nemec, bývalý esesák, ubytoval v šesťdesiatom treťom v hoteli Devín a šiel sa prejsť po nábreží Dunaja, prišiel k nemu nenápadný muž a strčil mu do ruky lístok, na ňom bola adresa, kde mal zájsť. Bola to adresa spisovateľky a povstaleckej armádnej veliteľky Kataríny Lazarovej, jednej z tých, ktorí v tom čase zápasili za rehabilitáciu povstaleckej armády a jej velenia. Bolo to v ére, keď sovietsky spisovateľ Iľja Erenburg v knihách písal, že SNP zorganizovalo vedenie Komunistickej strany Československa. Tu sa písalo najmä o zásluhách vedenia komunistickej strany a sovietskych partizánov či partizánov pod sovietskym vedením. Pritom sa, samozrejme, zo všetkých síl tajilo, že to boli predovšetkým ľudia, celé výsadky príslušníkov sovietskych spravodajských služieb, osobitne NKVD.

Tzv. buržoázni nacionalisti, napríklad Gustáv Husák, neboli v roku 1963 pripustení do verejného života. Komunistov reprezentoval najmä Karol Bacílek, ktorého najväčším výkonom, keď ho sovieti padákom zhodili na pomoc SNP aj s vysielačkou, bolo, že ju zapatrošil. A ako nedávno v SNN pripomenul J. Čomaj, podarilo sa mu to aj s troma ďalšími vysielačkami. Takže vedenie povstania nemalo nijaké priame spojenie s Moskvou. Na rozdiel od občianskeho odporu skupiny Flora, ktorej kapitán Krátky po celý čas zabezpečoval spojenie s Londýnom, za čo zaplatil životom v koncentráku Flossenbürg.

Náš Nemec nakrútil krátky film o SNP a napísal o ňom knihu, ktorá vyšla v Nemecku v troch vydaniach. A to len preto, aby vzdal hold niekdajším statočným protivníkom, príslušníkom Slovenskej armády, o ktorých sa roky mlčalo.

SEBAOBRANA

Policajné hliadky budú vybavené ďalšími platobnými terminálmi na úhradu pokút namieste. Výhovorka pri riešení priestupku typu „nemám pri sebe hotovosť“, tak už nebude fungovať. Represívne opatrenia s nulovou toleranciou voči nezodpovedným vodičom v kombinácii s prevenciou majú pozitívne výsledky. Dopravné nehody počas leta klesli a výsledky štatistík sú najlepšie za posledných päť rokov. Rizikoví sú však stále najmä mladí vodiči do dvadsiatich štyroch rokov. Štatistiky na konci leta však predsa len potešili. Celkový počet dopravných nehôd zavinených vodičmi motorových vozidiel klesol oproti minulému letu o deväť percent. Nehody pod vplyvom alkoholu dokonca až o dvadsať percent.

Pasce na priestupky

Na jeseň tohto roka aj s takýmto zámerom pokračovať v nastúpenom trende dostanú dopravní policajti stopäťdesiatpäť kusov POS platobných terminálov. „Snahou ministerstva vnútra je vybaviť policajtov zmluvným počtom platobných terminálov v čo najkratšom čase, a tak dať možnosť priestupcom, ktorí porušili právne predpisy, aby pokuty mohli zaplatiť moderným spôsobom, a to bezhotovostnou platbou prostredníctvom tohto elektronického zariadenia,“ povedala ministerka vnútra Denisa Saková.

Okrem dopravnej polície ministerstvo vnútra vybaví POS platobnými terminálmi aj službu poriadkovej polície, železničnej polície, hraničnej a cudzineckej polície, čo bude predstavovať celkovo tisícpäťsto kusov týchto zariadení.

Ak priestupca v prípade spáchania priestupku odmietne namieste zaplatiť pokutu v hotovosti alebo platobnou kartou, takýto priestupok sa odstupuje na príslušný správny orgán, ktorý ho bude riešiť v správnom konaní. V takomto prípade sú sadzby za priestupok vyššie a priestupca musí zaplatiť aj správny poplatok za prejednanie priestupku. V prípade insolventnosti vodiča je policajt oprávnený vodičovi zadržať vodičský preukaz do času, kým pokutu preukázateľne neuhradí. Policajt vodičovi v takomto prípade povoľuje ďalšiu jazdu najviac na pätnásť dní, a to len na území Slovenskej republiky.

Od januára 2017 ministerstvo vnútra dosiaľ eviduje viac ako šesťdesiatštyritisíc vykonaných transakcií súvisiacich s úhradou pokút v celkovej výške viac ako päť miliónov eur a záujem o úhradu pokút prostredníctvom platobného terminálu vykazuje rastúci trend. Keďže dochádza k úhrade priestupku okamžite, znižuje sa adekvátne počet správnych konaní a zároveň klesá aj počet pohľadávok v správe Ministerstva vnútra SR. POS platobné terminály dodá ministerstvu vnútra Slovenská pošta.

(šz) – Zdroj: MV SR

Spisovateľka Viera ŠVENKOVÁ a jej knihy o hľadaní istoty v neistom svete

Žijeme v absolútnych hodnotových zmätkoch

Zhováral sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: archív V. Š.

„Viera Švenková nepatrí k najúspešnejším slovenským autorom, ale nepochybne k najlepším, najpoctivejším, najnáročnejším a najintelektuálnejším,“ napísal o nej recenzent s vedomím, že na Slovensku sa úspech nemeria kvalitou. Švenková má na svojom spisovateľskom konte okrem početných prekladov dvadsaťdva kníh próz a esejí, jej poviedky boli preložené do jedenástich jazykov.

● Vo vašej bohatej tvorbe sa prelínajú dve témy: kraj vášho detstva a žena s jej postavením v dnešnom svete. Nemálo autorov sa vracia k detstvu a k rodnému kraju. Ako to bolo u vás?

Tolstoj povedal, že to, čo človek zažije a získa do piatich rokov života, je presne toľko, ako potom získa za celý život. Mala som šťastie, že som sa narodila v Poprade a že som mala korene vo Važci a Hybiach, kde ma obklopovali dobrí ľudia. Keby som tých ľudí nepoznala, azda ani neuverím, že dobrý človek na svete jestvuje, a to vyvolalo vo mne úctu k tomu, žiaľ, dnes sprofanovanému slovu – slovenský ľud, ktorý som obdivovala aj v našich najlepších literárnych dielach. To bolo pre moju tvorbu určujúce.

● A tá druhá téma o ženách? Vychádzali ste zo svojich zážitkov a skúseností?

Myslím si, že som iba tak jemne odzrkadľovala to, čo som cítila v tomto našom ovzduší, kde sa niekomu ubližuje, kde majú ľudia každodenné problémy. Nikdy som nepísala o veľkých problémoch, radšej o všednom živote. Mojou ambíciou bolo, aby aj moje hrdinky, ktorým sa často zrúti svet, mali právo povedať svoj názor. Moje ženské postavy vypovedajú o sebe, o svojom hľadaní istoty v neistom svete, sú to jednoducho svedkovia čias.

● Keď už hovoríme o ženských postavách vašich poviedok, prípadne o emancipácii – čo si myslíte ako citlivá žena o feminizme?

Myslím si, že vyhrotená forma feminizmu je súčasťou liberalizmu, ktorý musí dožiť a pomaly dožíva aj v tých vrstvách, ktoré sa ho držia zubami-nechtami. Na Slovensku rozbrázdenom horskými dolinami bola vždy rodina základné puto, ktoré ľudí, dedinu, spoločnosť stmeľovalo, držalo spolu. Dnes sa v našich hodnotových zmätkoch všetko, čo malo stáročia a tisícročia nespochybniteľnú hodnotu, spochybňuje, všetko na svete podlieha pyšnému „ja“, bez toho nášho slovenského i slovanského, že ja som tu pre

Popredná slovenská literátka Viera ŠVENKOVÁ

iných, milujem svoju rodinu, svoje deti, ľudí okolo seba, že som za svoju ideu ochotný položiť aj život – tak ako štúrovci. Lenže to sa v súčasnom západnom svete neuznáva, jedinou hodnotou sú peniaze a moc, konzumizmus ničí vzťahy aj v rodine, veď koľko je súrodeneckých sporov o dedičstvo!

● Pôvodným povolaním ste učiteľka. Ale toto povolanie zrejme nebolo vaším životným cieľom – alebo áno?

Veľmi som chcela učiť, bol to môj najväčší sen, ale v Bratislave nebolo učiteľské miesto a na fakulte boli miestenky, z ktorých som si jednu vybrala: do Mladých liet. Dostala som sa do kancelárie s Mašou Haľamovou, do redakcie pre predškolský vek, kde sa rodili rozprávky a leporelá. Bola to pre mňa úžasná škola, otvorila predo mnou citovú stránku života detí. Som presvedčená, že ak treba v spoločnosti niekoho chrániť, tak sú to práve deti.

● Mladé letá a tvorba pre deti neboli pre vás konečnou stanicou. Napísali ste okrem poviedok knižku krátkych pôsobivých úvah či esejí Rýchlokurz sebaobrany. Pred čím sa nám ľudom vyspelého druhu homo sapiens treba brániť?

Náš svet sa nevyvíja tak, aby sme sa naň mohli dívať pokojne a s potešením. V Rýchlokurze citujem Felliniho, ktorý už v sedemdesiatych rokoch povedal, že ľudstvo je čoraz infantilnejšie. Pribúdajú nové poznatky, technika, veda postupujú tak rýchlo, informácie nás tak zasypávajú, že sa v nich jednotlivec stráca, nevie sa orientovať, o svete máme len zlomkovité vedomosti. Niektorí filozofi tvrdia, že v dnešnom svete vládnu polointeligenti. Učíme sa narábať s tým, čo vieme, ale oveľa dôležitejšie je zvládnuť to, čo nevieme. Keď na základe svojich nedostatočných informácií „všetko viem“ a ako vševedko

INTERVIEW

aj posudzujem, môžem odsúdiť aj toho, o kom súdy ešte ani nevedia. Človek sa musí brániť sám pred sebou! O tom je Rýchlokurz sebaobrany, ktorý vyšiel už v štyroch vydaniach.

● Vyčítal som z jednej vašej knihy, že istá časť ľudstva vynakladá veľa dôvtipu a prostriedkov na to, aby lož vyhlásila za pravdu. Pripomína vám to naše dnešné časy?

Áno, žijeme v absolútnych hodnotových zmätkoch. Kto je najmocnejší, ten má pravdu, môže si robiť, čo chce, nikto sa mu nepostaví na odpor. Naše dejiny, dejiny malého národa, tvoria celonárodné povstania – aj povstanie z roka 1848, aj Slovenské národné povstanie, ako píše Eva Fordinálová. Andrej Ferko hovorí, že dokonca aj jakobínske povstanie hornouhorskej šľachty patrí do našich slovenských dejín. Dnes, keď máme samostatný štát, by sme mali o tom viac hovoriť a nachádzať to, čo nás spája, nájsť pozitívny vzťah k našej vlasti. Na tomto základe môžeme stavať aj vyhliadky do budúcnosti. Žiaľ, spoločnosť je rozdelená ešte aj v názore na Slovenské národné povstanie, nedávne oslavy však dávajú istú nádej, že naši otcovia nezomierali nadarmo, boli sme na správnej strane dejín!

● Myslím si, možno neoprávnene, že na Slovensku je problém vydávať kvalitnú literatúru, že kvalitné literárne diela vychádzajú v malých, takmer nepatrných nákladoch. Aký je váš názor?

Dnešné knihy slovenských autorov majú nižšie náklady, ako mali prvé knihy štúrovcov. Teda pokiaľ človek nenadbieha komercii so zámerom, že jeho kniha bude bestseller, ktorý pôjde na odbyt. Ak hovoríme o vydávaní kníh, minulý režim nás držal na uzde ideologicky, dnešný nás drží na uzde finančne. Keď na to nemáš, prosíkaj tých, čo majú peniaze, ak nemáš sponzora, knihu ti nevydáme.

● Napriek tomu sa v priebehu rokov podarilo vydať dosť diel, ktoré už trochu osvetľujú naše slovenské povedomie.

Áno, už sa objavujú prvé lastovičky o našich dejinách vo svetle nových poznatkov, napríklad Banášova kniha o Štefánikovi a iné kvalitné diela. Ale pravdou je, že ľudia sa dnes skôr vyžívajú v pahodnotách, ktoré nám ponúka knižný trh so zlatými písmenami na obálke, chcú zabudnúť na svet, chcú sa zabávať, zarába sa na sexe a senzáciách. Povedz mi, čo čítaš, a ja ti poviem, kto si: sú ľudia, ktorým stačí ľahké čítanie, ktoré ich nenúti premýšľať; a sú ľudia, ktorí sa zaujímajú len o vrcholky intelektuálnej literatúry, povedzme o Dostojevského alebo Thomasa Manna. Lenže pokiaľ ide o vzťah k slovenskej literatúre, musíme ešte veľa urobiť pre to, aby sme vedeli oceniť sami seba, veď mnohé základné diela týkajúce sa slovenských dejín nie sú dodnes sprístupnené.

● Z vašich fejtónov a esejistických drobností sa dá vyčítať, že ich napísala žena s citom pre všeľudské hodnoty, pre rodinu i vlastenectvo. Nezdá sa vám, že vlastenectvo je na Slovensku v dnešnej liberálno-mediálnej dobe anachronizmom?

Začnem aj skončím príkladom: V dedine Podolie počas maďarizácie učiteľ obrátený k tabuli vyzval žiačky: „Vyberte si maďarské učebnice!“ Z triedy sa ozvalo: „My nie sme Maďari, nechceme maďarské učebnice!“ Učiteľ sa otočil: „Kto to povedal?!“ Nato celá trieda dievčat vstala. Keď som túto príhodu spomenula na besede, vyčítali mi, že šírim národnostnú nenávisť. Namiesto toho, aby sme tieto fakty zachytené v dobovej tlači vysvetľovali a dávali našej mládeži ako vzor, tak odsudzujeme toho, kto ich spomenie. Čaká nás veľmi tvrdá cesta k dospelosti našej mladej generácie.

O ČOM JE REČ

Zamrežovaná prosperita

Peter ŠTRELINGER

Koncom júna sa Slušovice rozlúčili s výnimočnou osobnosťou: zomrel František Čuba, tvorca „Slušovického zázraku“. Neobyčajne úspešný poľnohospodársky podnik, kde pracovalo vyše sedemtisíc zamestnancov, mal hospodársky obrat viac ako sedem miliárd korún a obchodoval s celým svetom. Z malého JZD Slušovice sa za Čubovej éry stala doslova výkladná skriňa socialistického poľnohospodárstva. Predsedu podozrievali, že mal veľmi dobré kontakty na najvyšších miestach vtedajšej vlády a že ochrannú ruku nad ním držal najmä predseda vlády Ľubomír Štrougal, ale aj Gustáv Husák. Pravda, poľnohospodárstvo v čase najväčšej slávy predstavovalo len šesť percent kapacity Agrokombinátu Slušovice, dominovalo strojárenstvo a výroba počítačov, jeho zamestnanci dostávali niekoľkonásobne vyššie platy. Miestne družstvo malo vlastnú banku a do Slušovíc postavili štvorprúdovú diaľnicu, prezývanú ako „Gorbačovka“. „Našou najväčšou hnacou silou bolo využívanie vedeckých a technických poznatkov,“ argumentoval František Čuba. V Slušoviciach vznikla dostihová dráha so závodnými koňmi aj futbalový štadión, kde sa hrala druhá liga. Po roku 1989 sa slušovické družstvo rozpadlo a Čuba rezignoval na svoju funkciu. Bol presvedčený o tom, že likvidácia sa udiala na politickú objednávku. Na jeho hlavu sa zniesli obvinenia, ba aj súdne žaloby za korupciu, ktoré sa napokon nepreukázali. Dohady o tom, či sa Čubov zázrak stal obeťou pomsty, chamtivosti, potreby objaviť triedneho nepriateľa, sa nikdy nevysvetlili. František Čuba sa utiahol do ústrania, prednášal na vysokých školách, ale aj podnikal. Sláva Slušovíc však úplne nevyhasla, ľudia si pamätali, že za Čubu sa mali dobre, ba lepšie ako teraz. To Františka Čubu vynieslo po roku 2010 do vysokej politiky. Dostal vyznamenanie od prezidenta Zemana, ktorý si ho veľmi vážil a vymenoval ho aj svojím poradcom. Čuba bol za Zemanovu stranu zvolený do Senátu. Jeho meno ostane zapísané ako tvorcu slušovickej legendy a človeka, ktorý dokázal uprostred plánovaného komunistického hospodárstva vybudovať pre ľudí skutočný socializmus a dať im pocit šťastia.

Málokto si už asi spomenie, že ešte pred Slušovicami hospodárilo na podobnom princípe na Slovensku Jednotné roľnícke družstvo Nový Liptov Malatiny, ktoré založil rovnako šikovný manažér. Volal sa Jozef Herczeg. V čase, keď do JRD prišiel Herczeg, boli veľmi ťažké chvíle pre horný Liptov v okolí Liptovského Mikuláša. Pripravovala sa stavba priehrady Liptovská Mara (1964) a obce Čemice, Dechtáre, Paludza, Demčiny, Ráztoky, Parížovce, Sestrč, Liptovská Sielnica, Vrbie a Nežitovce mali byť zatopené. Kolektivizácia na Liptove dopadla katastrofálne. Ľudia do družstiev vstupovali neochotne, keď tam pod hrozbami násilia museli odovzdať svoj skromný majetok, málo úrodné polia či domáce zvieratá. Zárobky družstevníkov boli mizerné. Čo mohli zarobiť pri chudobných výnosoch kamenistých polí, kde sa ako-tak darilo zemiakom a kapuste? Tradíciu tam malo aj ovčiarstvo. Jozef Herczeg prišiel s vynikajúcim nápadom: prosperitu družstva Nový Liptov založil na pridruženej výrobe. Išlo o to dať ľuďom prácu aj v zime. Ženy tkali koberce, šili kožuchy, vyšívali obrusy a košele, vyrábali drevené hračky, z vlny plietli svetre. Muži pracovali pri výstavbe cesty od Liptovského Hrádku na Štrbské Pleso. Družstevníci v JRD Nový Liptov mali oveľa vyššie platy ako inde. To práve Herczeg bol autorom myšlienky postaviť v Dechtároch salaš (1959), kde sa ponúkali hosťom salašnícke výrobky. Tu, ako sa traduje, sa po prvýkrát zjavili na jedálnom lístku aj bryndzové halušky. Tie sú dnes tradičným národným jedlom. Od prvého salaša v Dechtároch vybudovali na Slovensku popri cestách stovky kolíb. Jozef Herczeg, významná slovenská osobnosť, na ktorú sa takmer zabudlo. Jeho podnikavosť, nápady boli tŕňom v oku komunistickým funkcionárom. Bolo to údajne na popud prezidenta Antonína Novotného, že Jozefa Herczega zavreli. Vo väzení tento múdry, statočný muž držal na protest hladovku, takmer zomrel. Súdruhovia mu žiadnu vinu nedokázali. Jozef Herczeg zomrel v Ľubochni.

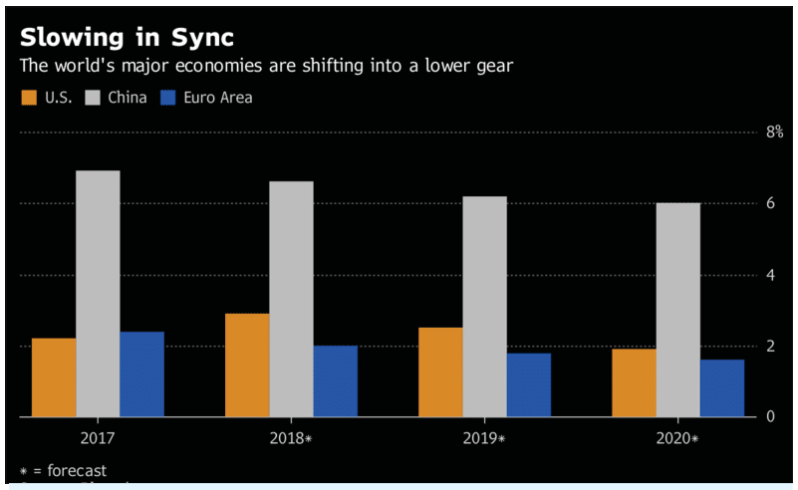
Aj na Slovensku sa čoraz častejšie skloňujú pojmy recesia a ekonomická kríza

Príčiny spomalenia slovenskej ekonomiky

Róbert HÖLCZ – Tabuľka: BLOOMBERG

Slovenská ekonomika sa podľa ukazovateľov vývoja HDP spomaľuje. Pritom ešte v závere minulého roka Národná banka Slovenska, komerčné banky, ministerstvo financií a ďalšie ekonomické autority presviedčali, že nábehom automobilky Jaguar Land Rover v tomto roku neklesne HDP pod štyri percentá. To umožňovalo slovenskej vláde prijať celý rad nadštandardných sociálnych opatrení aj bez podozrenia, že tým iba získava voličské hlasy v poslednom roku vládnutia.

V závere minulého roka síce od nášho najväčšieho obchodného partnera už prichádzali negatívne správy o poklese nemeckej ekonomiky, ktoré akoby tvorcovia ekonomickej politiky nebrali vážne, navyše nikto nepočítal, že americko-čínska obchodná vojna nadobudne terajšie rozmery, ktoré čoraz viac zasahujú aj európsky kontinent. Zatiaľ sme to pocítili len v dodávateľských reťazcoch v automobilovom priemysle a výraznejšie na to dopláca aj košický hutnícky gigant US STEEL. Keď k tomu pripočítame hroziaci brexit bez dohody, zadlženosť talianskej ekonomiky, ktorá ohrozuje stabilitu eura, nemôžeme sa

Vývoj svetovej ekonomiky za posledné roky evidentne vykazuje pokles výkonnosti.

POD POKRIEVKOU

čudovať, že aj u nás sa čoraz častejšie skloňujú pojmy recesia a ekonomická kríza.

■ STRAŠIDLO KRÍZY

Od finančnej krízy z roka 2008 sme však v nedohľadne z viacerých dôvodov – nedochádza k poklesu zamestnanosti a reálnych príjmov obyvateľstva. Dochádza len k poklesu HDP zo spomínaných dôvodov. Je už jasné, že sa nepodarí dosiahnuť vyrovnaný štátny rozpočet, v ktorom by však schodok nemal byť vyšší ako miliarda eur. Finančná kríza v roku 2008 bola dôsledkom obchodovania s nekrytými hypotekárnymi cennými papiermi na americkom kontinente, na čo doplatili veľké investičné banky a nastali problémy na globálnych finančných trhoch. Ak nerátame s dôsledkami spomínaných neočakávaných globálnych udalostí, terajší pokles ekonomiky je skôr dôsledok cyklického ochladenia, ktorý sa obyčajne opakuje po niekoľkých úspešných rokoch. Samozrejme, že pokračovanie obchodných prekážok, zatiaľ len medzi USA a Čínou, môže v ďalšom období zasiahnuť európsky kontinent, čo spolu s negatívnymi dôsledkami brexitu bez dohody určite spomalí nielen globálny, ale aj slovenský hospodársky rast, keďže sme jeho súčasťou. V tomto roku treba počítať, že slovenská ekonomika porastie len zhruba o dve percentá bez výraznejšieho dosahu na pokles zamestnanosti. Úroky na úvery a vklady budú naďalej nízke, treba tiež počítať s nárastom cien nehnuteľností, a čo asi poteší najviac, je rast hrubých miezd zamestnancov v priemere o vyše päť percent.

Pôvodná predstava amerického prezidenta Donalda Trumpa, že zavedením vyšších colných sadzieb sa mu podarí znížiť narastajúci domáci obchodný deficit s Čínou, naráža na recipročné opatrenia z čínskej strany. Dochádza k spomaleniu hospodárskeho rastu nielen v Číne, ale aj v USA. Sprievodným dôsledkom je pokles hodnoty amerických akcií všade vo svete, čo nie je dobrá správa nielen pre amerického prezidenta pred budúcoročnými prezidentskými voľbami, v ktorých mieni opäť kandidovať. Tiež predstava terajšieho britského premiéra Borisa Johnsona o odchode Británie z EÚ bez dohody k 31. októbru 2019 naráža na parlamentné prekážky. Odchod bez dohody britský parlament zamietol, navyše neprešli ani predčasné voľby. Čo sa v momentálnom chaose na Britských ostrovoch najbližšie udeje, si netrúfa odhadnúť ani veštec. Britský premiér odmieta požiadať Úniu o ďalšie odloženie termínu odchodu. Budú občania Veľkej Británie vystavení novému referendu o zrušení brexitu? Ďalšie pokračovanie týchto udalostí bude mať zásadný vplyv na oživenie globálnej, ale aj slovenskej ekonomiky.

■ EURO NA HOJDAČKE

Ekonomika eurozóny je na tom dnes horšie ako ekonomika krajín Únie bez eura. Preto sa očakáva, ako na terajšie spomalenie hospodárskeho rastu bude reagovať Európska centrálna banka. Podľa všetkého sa znížia jej terajšie nulové a záporné úrokové sadzby do ešte nižších mínusových hodnôt, čo bude mať určite vplyv na pokles hodnoty eura voči doláru. Pre slovenské domácnosti a firmy to bude znamenať, že tovar spoza Atlantiku, ale aj inde zo sveta, nakupovaný v amerických dolároch, bude drahší, čo bude mať dosah na rast inflácie. Na pokles výmenného kurzu nebude mať vplyv len pokles úrokových sadzieb, ale aj očakávané menové stimuly ECB v podobe tlačenia ďalších lacných eurových bankoviek, ako aj vykupovanie štátnych dlhopisov za nízke ceny, ktorých výnosy sú v niektorých štátoch eurozóny vrátane Slovenska aj v mínusových, záporných hodnotách. Dokonca sa nahlas hovorí, že ECB chce v rámci menovej politiky uplatňovať doteraz nikdy neuplatňovaný menový nástroj – kompenzácie bankových ziskov, ktoré pre dramatický pokles úrokov na úvery sa neustále znižujú, a tak banky hľadajú kompenzáciu klesajúcich ziskov vo zvyšovaní bankových poplatkov, o čom slovenské domácnosti boli už vopred informované. Pre slovenskú ekonomiku by malo najhoršie dôsledky naplnenie americkej hrozby a uvalenie cla na európske automobily, ktoré sa doteraz výrazným spôsobom podieľali na ekonomickom raste nášho hospodárstva.

Vzdelanie a potreby trhu práce u nás sú spojené nádoby

Slovenské vedomostné manká sú považlivé

Róbert HÖLCZ – Foto: TASR Roman HANC

Medzi najviac kritizované rezorty v našom národnom hospodárstve patrí školstvo. Pod jeho fungovaním totiž netreba rozumieť len počet absolventov stredných a vysokých škôl, ktorým – aby sme ich vykazovali čo najviac – sme boli ochotní prispôsobovať aj učebné osnovy. Potom sa však nemôžeme čudovať, že v rôznych hodnotiacich kritériách obsadzujeme v rámci členských štátov OECD spodné priečky a po dosiahnutí dokladu o vzdelaní vraj väčšina abiturientov nie je schopná spĺňať kvalifikačné potreby a požiadavky trhu práce.

Čo je príčinou tohto neutešeného stavu v našom školstve? Na chybe sú učitelia, ktorí učia len to, čo vedia, a nie to, čo potrebuje trh práce, ich mzdy nie sú motivačné pre absolventov pedagogických škôl. Veľká časť z nich ide po dosiahnutí diplomu pracovať do podnikateľskej sféry, študenti zneužívajú skutočnosť, že do niektorých učebných odborov sa namiesto výberu robí nábor, a navyše zistili, že dnes absolvovať školu môžu aj bez väčšej námahy, veľa sa pri písomných skúškach odpíše z internetu. A napokon, väčšina z nich nemá problém zamestnať sa pri terajšom nedostatku pracovníkov takmer vo všetkých odvetviach pri stále vyšších platobných požiadavkách. Čo je však najhoršie, tí, ktorí predsa len majú vyššie ambície, idú študovať do zahraničia s vyhliadkami, že tam ostanú aj pracovať, ba aj dlhodobo žiť.

Výsledky slovenských žiakov sú z roka na rok neuspokojivejšie.

■ PLATY, ALE AJ VÝSLEDKY

Pedagogické školy na Slovensku každoročne absolvuje dostatočný počet učiteľov, ale značná časť sa ich zamestná mimo školstva. Dôvodom sú vraj nízke nástupné platy v rezorte. Tie sa však v poslednom období zvyšujú. Začínajúcim učiteľom sa od tohto školského roka zvyšujú mzdy o 9,5 percenta a zároveň sa zvyšujú platové tarify v závislosti od dĺžky praxe od 0,25 do 0,5 percenta, a je tu aj celý rad príplatkov za triednictvo, prácu nadčas a pod. Za obdobie rokov 2016 – 2020 sa tak príjem pedagógov zvýši až o štyridsať percent, a preto sa od nich budú vyžadovať iné vedomostné výsledky. Najväčšou slabinou zvyšovania platov školstve je okrem preukazovania výsledkov vzdelávania a výučby konkrétneho nosného predmetu v škole aj miesto výkonu učiteľského povolania. Je predsa rozdiel medzi rovnakým platom podľa počtu odpracovaných rokov v Bratislave a inde na dedine kdekoľvek na Slovensku s výrazne inými životnými nákladmi. Na niektorých dedinách má učiteľ po riaditeľovi školy druhý najvyšší príjem.

Osobitným problémom v školstve sú personálne otázky, ktoré súvisia s nedostatkom učiteľov najmä v Bratislave a pri výučbe niektorých exponovaných predmetov, akými sú informatika, matematika a cudzie jazyky. Tento stav určite zhorší vekový strop pre učiteľa šesťdesiatpäť rokov, po dosiahnutí ktorého môže učiť len na základe rozhodnutia riaditeľa školy, a to na dobu určitú.

■ DIGITÁLNA ZRUČNOSŤ

Budúci globálny hospodársky rast je spojený s využívaním poznatkov vedy a techniky, s čím je spojená vyššia miera automatizácie a umelej inteligencie, čo bez vzdelávania v súlade s potrebami trhu nie je možné dosiahnuť. A tak sa čoraz viac hovorí o potrebe zabezpečenia celoživotného vzdelávania, a to neformálnym spôsobom, akými sú semináre, kurzy, školenia a pod. Treba nám zvýšiť percento občanov s digitálnymi zručnosťami, keďže štvrtina občanov je v tejto oblasti negramotných. Dôvodom, prečo chce ministerstvo školstva v rámci stratégie Európa 2020 zvýšiť podiel občanov zapojených do neformálneho vzdelávania, sú očakávané zmeny v štruktúre priemyslu. Ten musí u nás prejsť z doterajšieho montážneho charakteru na vyššiu úroveň automatizácie a robotizácie. Slovensko v neformálnom vzdelávaní zaostáva. Pokiaľ v EÚ je doň zapojených takmer jedenásť percent občanov, zatiaľ u nás sú to necelé štyri percentá, čo sa v budúcnosti môže u zainteresovaných prejaviť stratou pracovného miesta.

NA MARGO

Po štyroch rokoch od „vyriešenia“ umelo vyvolanej macedónskej politickej krízy sa naplno odhalila podstata režimu, ktorý za asistencie americkej ambasády v Skopje i bruselských vyjednávačov ovládol krajinu. Jej meno medzičasom zmizlo z mapy Európy. Renomé vlády Zorana Zaeva by mohol v očiach verejnosti zachrániť azda už len urýchlený začiatok prístupových rokovaní s Európskou úniou.

Korupčné zemetrasenie

Režimu Sociálno-demokratického zväzu Macedónska, ktorý sa po uchopení moci s vervou pustil do odstránenia stagnácie v euroatlantických integráciách (likvidáciou ostatkov macedónskej štátnosti), paradoxne zasadil ťažký úder orgán, ktorý bol projektovaný ako jeho hlavná mocenská opora. Špeciálna verejná prokuratúra (SJO), vytvorená v rámci riešenia „krízy“ (čiže demontáže vtedajšej konzervatívnej vlády VMRO-DPMNE), v septembri 2015 na politický nátlak vtedajšej opozície (dnešnej vlády) a jej západných mentorov nesplnila očakávania svojich projektantov. Práve naopak, celkovo skompromitovala zaevovský režim a jeho justíciu. SJO ako orgán vytvorený ad hoc špeciálnym zákonom na vyšetrovanie korupcie a kriminality v politike, ktorý mu umožňoval využitie za normálnych okolností zákonne nedovolených dôkazov v podobe nelegálnych nahrávok získaných z odpočúvania špičiek macedónskej politiky a biznisu, mal byť (a aj bol) údernou päsťou novo sa formujúcej a upevňujúcej totality neomarxistického strihu. Jej úlohou bolo rozdrvenie zvyškov VMRO-DPMNE Nikolu Gruevského. Nástup SJO bol pritom razantný, takmer polovica špičky VMRO-DPMNE sa ocitla v jej osídlach. Tvrdosť päste Zaevovej justície naplno pocítila odsúdená bývalá ministerka Jankulovská, ktorej bol výkon trestu odložený pre jej materstvo, či bývalý premiér Gruevski, ktorý sa pred väzením zachránil len útekom z krajiny. Mašinéria SJO za mediálnych ovácií fungovala až do prevalenia kauzy jej predsedníčky Katice Janevy, politickej nominantky premiéra Zaeva, ktorá až do svojho raketového kariérneho skoku bola len neznámou priemernou provinčnou prokurátorkou. V lete sa totiž už nedali zastaviť zvesti o tom, že neobmedzená vládkyňa novodobého politického súdnictva si privyrábala výpalníctvom – vyberaním úplatkov za „prižmúrenie oka“ v jednotlivých prípadoch. Keď sa už kauza nedala ututlať, Janeva skončila vo vyšetrovacej väzbe a osud SJO vyzerá spečatený. Okrem iného vyšlo najavo, že v SJO prekvitalo rodinkárstvo, keď Janeva a spol. zamestnali v SJO dvadsaťpäť rodinných príslušníkov a stranícky spriaznených osôb. Po prechodnej strate nervov sa Zaev od Janevy dištancoval a začal vyhlasovať, že škandál nebude mať dosah na imidž vlády, ba naopak, Európa ocení jeho principiálnosť, veď prípad je v rukách vyšetrovateľov. Možno bude mať pravdu. Projekt „riešenia“ macedónskej krízy totiž stál jeho mentorov nemalé úsilie, ktoré nemožno nechať len tak vyprchať do prázdna. Uvidíme, čo na to voliči.

Martin JARINKOVIČ

Sprofanovaná Katica JANEVA

Speváčka, herečka, moderátorka a podnikateľka Eva MÁZIKOVÁ oslávila sedemdesiatiny

Slovensko mám rada aj s jeho nedostatkami

Zhovárala sa: Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: archív (em)

Spev bol jej životný sen. Už ako trojročná nahrala veľkú gramoplatňu so slovenskými ľudovými pesničkami. Keď na jar v roku 1967 vypísali v bratislavskom PKO súťaž Hľadáme spevácke talenty, prihlásila sa a z tristo uchádzačov ju vyhrala. Neskôr sa stala víťazkou celoštátnej interpretačnej súťaže v Prahe, potom populárnej súťaže Zlatá kamera a držiteľkou striebornej (1971) i zlatej (1972) Bratislavskej lýry. Naprázdno neobišla ani na Detvianskej ruži či medzinárodnej speváckej súťaži v Belgicku, Tokiu i poľských Sopotoch. Vystupovala s Orchestrom Braňa i Vlada Hronca, ale aj s inými kapelami. Aj keď už vyše štyridsať rokov žije v Nemecku, na Slovensko sa často a rada vracia. Pred časom moderovala úspešnú televíznu reláciu Šlágerparáda, nahrala CD Návraty a Iná žena, štyri sezóny účinkovala na Novej scéne v muzikáli Klietka bláznov. Speváčka, herečka, moderátorka a podnikateľka EVA MÁZIKOVÁ (1949) oslávila nedávno okrúhle jubileum – sedemdesiatiny.

● V súvislosti s vami sa akosi prirodzene spomenie vždy temperament, dynamika, energia, optimizmus, ba stali ste sa priam ich živým symbolom. Čo pomáha človeku aj vo vyššom veku oplývať týmito danosťami?

Pozitívne myslenie, optimizmus, láska a dobrota – to všetko sa prejaví v správaní človeka. Samozrejme aj ich opak. Nefunguje to však na princípe, že si človek povie: „Odo dneška budem optimistkou alebo budem energická.“ Vo mne to je odmalička. Skrátka, dynamiku mám v génoch. Aj optimizmus. Sčasti som ho zdedila po rodičoch, no k mnohému som sa musela prepracovať sama. Napríklad vedieť sa prispôsobiť nečakaným situáciám či dokázať zladiť množstvo vonkajších prekážok s vlastnými ambíciami. Keď som prekročila päťdesiatku, povedala som si: „Veď to je iba začiatok novej polovičky života. Ak som to dokázala zvládnuť doteraz, prečo by to nešlo aj ďalej.“ Pravidelne cvičím, striedmo sa stravujem, snažím sa myslieť iba na dobré veci. A keď sa vyskytne problém, riešim ho okamžite. Nič neodkladám. Riadim sa heslom DNES A TERAZ. Zatiaľ mi to vychádza.

● Keď ste stále taká plná života, ako to s vami šilo v detstve či neskôr v puberte?

To by bola skôr otázka pre mojich rodičov. Viem však, že som bola vždy nadmerne živá. Najradšej som sa hrávala s chlapcami. Bábiky ma veľmi nebavili. A puberta? Nebola až taká katastrofálna. Ani som si ju nejako zvlášť neuvedomovala. Zbytočne sme o nej nehovorili.

● Športovali ste?

Áno. Rada som sa bicyklovala. Stávalo sa, že som aj spadla. Podchvíľou som mala rozbité kolená. Hrávala som tiež basketbal i hádzanú. Aj s golfom som začala, ale ten si vyžaduje viac času, ako som mala i mám k dispozícii aj teraz. Takže z mojich obľúbených bývalých športov mi zostalo iba plávanie a korčuľovanie.

● Mali ste možnosť prejavovať svoje umelecké schopnosti už odmala?

Kadiaľ som chodila, všade som si pospevovala. Tuším skôr som spievala pesničky, ako som vedela poriadne hovoriť. Mama si všimla môj hlas i to, že mám rytmus a čisto intonujem. Vzala ma teda do hudobného vydavateľstva Opus a ako trojročná som nahrala k ockovým narodeninám gramoplatňu so slovenskými ľudovkami. A viete, na čom sú nahrané? Na röntgenovej snímke!! Dodnes ich mám odložené.

O Eve MÁZIKOVEJ by sme mohli povedať, že má veľa talentov, ale ten podstatný, ktorý ju dlhodobo umiestňuje do centra pozornosti verejnosti, je jej nenapodobiteľný spevácky prejav.

● Predpokladám, že ste vystupovali aj na školských podujatiach...

Pravdaže. Ako žiačka základnej školy aj neskôr na esvéeške som nechýbala v nijakom kultúrnom programe. Ak prišla nečakaná návšteva, triedna učiteľka hneď po mňa poslala: „Zavolajte Mázikovú. Tá nám urobí program aj bez prípravy.“ A naozaj mi nerobilo nijaké problémy vystúpiť pred množstvom ľudí. Raz som recitovala básničky, inokedy som zaspievala, alebo oboje.

● Kedy vaša spevácka kariéra nadobudla profesionálne dimenzie?

Tá profesionalita sa začala až po skúsenostiach získaných v štátoch západnej Európy, kde som koncertovala. O profesionálnych začiatkoch možno hovoriť od roka 1972, keď som vyhrala prvú cenu na Bratislavskej lýre s piesňou Miroslava Broža Krédo. Zrazu sa mi otvorilo viacero možností. Všimli si ma médiá i časopisy. No neboli to také rozmery ako novodobá SuperStar. Na tie časy to však bolo aj tak veľa.

● V Orchestri Braňa Hronca ste účinkovali spolu s Evou Kostolányiovou i Karolom Duchoňom. Medzi speváckmi odjakživa fungovala rivalita. Ako si spomínate na tie roky?

Bolo to nádherné obdobie. Dobre sa nám spolu účinkovalo, pretože sme boli výborní kamaráti. Iba tak sa dá v kapele perfektne fungovať, keď sú aj osobné vzťahy v poriadku. Hádam nebolo krajiny v celej Európe, kde by som s bratmi Hroncovcami nespievala. Navštívili sme aj časť Ázie a Kubu.

A čo sa týka rivality... Mohlo by sa zdať, že s Evou Kostolányiovou sme boli rivalky. Vtedy však neboli také „dravé“ hviezdy, ako sú dnes. Navyše, boli sme úplne rozdielne typy. Aj hlasmi, aj postavami. Každá z nás mala iný, vlastný repertoár. Ja som sa však súperenia nikdy neobávala. Rivalita je predsa dobrá na to, aby človeka posúvala dopredu. Aby som bola stále lepšia a lepšia. Také zápolenie mám celkom rada.

● Prichádzali vám ponuky aj od filmárov...

Zahrala som si v celovečernom filme Medený gombík a nebohý režisér Janko Roháč so mnou nakrútil viacero televíznych filmov. Ale z Hollywoodu nezavolali... Veľmi ma však potešilo, keď ma režisér Martin Ťapák obsadil do filmu Pacho, hybský zbojník. Myslím si, že ten záber, ako s Jožkom Kronerom šliapeme kapustu v súdku, je veľmi originálny a nezabudnuteľný. Stal sa ukážkou slovenských zanikajúcich tradícií. Viacero mojich priateľov zo Slovenska, žijúcich v zahraničí, má tento film na videu, takže na párty mi ho párkrát pustili. Schuti sme sa pobavili. Ja som sa i pred časom stala absolútnou víťazkou v netradičnej ankete jednej slovenskej televízie – v tlačení sudovej kapusty. Takže v tejto disciplíne som pomaly „bez konkurencie“.

● Na Slovensku ste urobili celkom slušnú kariéru. Boli ste populárna speváčka, vystupovali ste s viacerými kapelami. Prečo ste odišli do Nemecka?

Láska, Bože, láska. Zaľúbila som sa a v roku 1975 som sa vydala. Keďže manžel bol z Nemecka, zostala som tam žiť s ním.

● Nikdy predtým ste nepomýšľali na emigráciu?

V nijakom prípade! Mala som dosť príležitostí zostať aj vo Švédsku, aj vo Švajčiarsku. Vždy som sa však vrátila. Po celý čas som mala na mysli svojich kolegov z kapely. Načo im robiť zbytočné problémy?!

Čo však bolo pre mňa najpodstatnejšie – priveľmi som milovala svojich rodičov i svojho brata, aby som im spôsobila bolesť, a tiež zničila kariéru. A vôbec. Predstava, že ich viac neuvidím, mi nedovolila ani na chvíľu zaváhať a nechať sa unášať predstavami, že sa nevrátim. Ešte malý dodatok. Ja mám totiž to naše Slovensko rada aj s jeho nedostatkami.

● Ako ste si zvykli na život v Bavorsku? Nemali ste spočiatku problémy adaptovať sa?

Bavorská mentalita je podobná tej našej. Sú otvorení, rodinne založení, čo je mne blízke. Takže som celkom dobre medzi nich zapadla. Aj na bavorskú nemčinu som si pomerne rýchlo zvykla. Našťastie, ani vzdialenosť od Bratislavy nie je priveľká. Tých päťsto kilometrov sa dá zvládnuť v pohode za päť hodín...

● Zašli ste niekedy do nejakej slovenskej komunity, v ktorej sa stretávali naši krajania, trebárs emigranti?

Zo začiatku som sa tam stretávala so Slovákmi. Ale neboli to stretnutia, ktoré by ma napĺňali zvlášť dobrým pocitom. Navyše, chcela som sa naučiť dobre po nemecky, radšej som sa teda častejšie zdržiavala v kruhu manželovej veľkej rodiny. A potom, keď sa mi narodiil syn Benjamin, to som už nemala čas ani na spev, nieto na stretnutia.

● Dostali ste príležitosti uplatniť sa ako speváčka aj v Nemecku?

Áno, aj keď nie až také ako na Slovensku. Účinkovala som tam v niekoľkých televíznych reláciách. Spomeniem Gute Laune mit Musik – program Michaela Schanzeho. Vyšli mi aj nemecké piesne na gramoplatniach. Lenže dobre rozbehnutý začiatok pribrzdilo tehotenstvo, lebo v roku 1978 sa mi narodil syn. A na dôvažok mi vtedajší režim v ČSSR dal zákaz účinkovania. Tak som sa venovala iba výchove syna.

● Prečo ste dostali zákaz, veď ste neboli emigrantka?

Doteraz to nechápem. Niet pre to totiž vysvetlenie. Splnila som všetky stanovené podmienky, dostala som povolenie na vysťahovanie a nikdy som sa nevzdala pôvodného občianstva. Aj teraz som štátnou občiankou Slovenskej republiky. Môj syn bol až do svojej plnoletosti slovenským štátnym občanom, bezchybne hovorí po slovensky. Ba aj svoju trojročnú vnučku Lilly učím po slovensky, aby sa mohla dohovoriť so svojou prababičkou, čiže mojou mamou, ktorá žije v Bratislave.

● Čo vám tam najviac pripomína vaše rodisko?

Moja slovenská izba, v ktorej mám prekrásne výšivky, keramiku, obrazy so slovenskou prírodou a tiež zarámované fotografie z filmu Pacho, hybský zbojník. Ale i to, keď si v Mníchove kúpim bryndzu na dobré halušky.

● Pred časom ste na Slovensku moderovali Šlágerparádu, účinkovali ste v Repete, na Novej scéne ste spievali a tancovali v predstavení Klietka bláznov, úspešná ste boli v zábavnom programe Tvoja tvár znie povedome. Máte možnosť vystupovať aj teraz v nemeckých médiách?

Našťastie áno. Nedávno som získala druhé miesto v interpretácii bavorských populárnych piesní. Ale spievam tam aj španielske a talianske piesne. A keď mám príležitosť samozrejme aj slovenské. Spev mi stále spôsobuje radosť. Keď spievam, som úplne iný človek. Zabudnem na vek, na problémy, na všetko. Pri speve sa cítim šťastná a spokojná. Dúfam, že to tak pôjde aj ďalej. Nielenže dúfam, ja v to verím.

FEJTÓN

Spoveď človiečika so zápecnickými manierami

Je tak veľa vecí, v akých sa nevyrovnám nášmu vzoru, ktorý sa vynoril po Víťaznom novembri, teda slobodnému americkému chlapíkovi! Pri sledovaní hollywoodskych filmov a seriálov mám pocity menejcennosti. Aký som len prízemný, obyčajný, konvenčný, opatrný, tuctový a najmä – nezáživný. Je to vidieť aj v tom, ako chodievam do postele: Chodím tam v pyžame, hoci mám už dávno po maturite. Nechodím ta pekne po americky, teda nahý. Prirodzene, také čosi, váľať sa v posteli v pyžame, nijaký americký ostrý chlapec od desiatich do sto rokov nikdy neurobí. Také čosi môže páchať iba zadubenec zo stredu Európy. Slovenskí dúhoví publicisti si tohto amerického liberálneho javu povšimli a uznanlivo nazvali nahotu „americkým pyžamom“. My sme však pyžamizmom takí nasiaknutí, že ešte aj pamätihodná študentská internátna revolta v lone totality prebehla v pyžamách a nazýva sa Pyžamová revolúcia. Ale vráťme sa k mojim zápecníckym manierom: Do postele nikdy neskočím pekne po americky rovno v topánkach zamazaných psími hovienkami. Z toho vidieť, že mi chýba náležitý hollywoodsky odpich a svetoobčiansky nadhľad.

Moja posteľná bielizeň je svetlá až biela. Fuj! Toľká prízemná konvenčnosť! Ako keby neboli do postele vhodnejšie farby – pohrebná čierna alebo cigaretová hnedá. Chýba mi praktickosť Američana, plaviaceho sa denne množstvom televíznych kanálov, a jeho zmysel pre drsný kovbojský humor: Každú mŕtvolu možno zabaliť rovno do čiernej posteľnej plachty. A vôbec – je to sexy, je to super, je to 666!

Dvere do bytu, ba po krutonežnej už aj dvere do domu, vždy zbabelo zamykám, čím preukazujem absolútny nedostatok zmyslu pre dramatickú zápletku. Tak sa mi po byte nemôžu zakrádať sadistickí vrahúni a ponevierať neukojené vrahyne s mäsiarskym nožom alebo so sekáčikom na ľad. Lenže mne chýba ten pravý supermanský rozmer. Na rozdiel odo mňa by si americký hrdina hoci aj holými rukami rýchlo, do reklamnej prestávky, poradil s indivíduami vyzbrojenými ťažkými brokovnicami a zhodil by ich do strašnej hĺbky ulice z okna prízemného bytu. Ešte aj dvere na mojej staručkej škodovke opatrnícky zamykám, navyše auto aj obehnem a všetky dvere oprobujem, či sú riadne zamknuté. Pravda, takto sa biznis robiť nedá, takto sa míňa drahocenný čas, ktorý by sa dal lepšie využiť na prezidentskú kampaň, podpísanie atraktívnej kúpno-predajnej zmluvy alebo na rôzne Púštne búrky. To všetko Američania stihnú, lebo sa nezdržiavajú zamykaním áut. Preto môžu banditi naskakovať do cudzích otvorených áut so zanechanými štartovacími kľúčmi. Potom ich môžu hrdinskí policajti prenasledovať, aby napokon elegantne vybuchli v atómovom hríbe. Niekedy banditi, častejšie policajti, ako to už v živote chodí. Aký som ja len nezaujímavý človiečik! Na rozdiel od amerických filmových a seriálových hrdinov nikdy nikde neutekám. Oni utekajú do Mexika, len sem-tam nejaký filmársky protestant uteká do Kanady, aby sa mohol predvádzať ľubozvučnou francúzštinou; Mexiko je nielen vizuálny magnet, ono je aj akustická valuta. Krv tuhne v žilách divákov za zvukov melodických mexických gitarových akordov. Cez desiatky prekážok a pascí štvanci prekonajú napokon mexickú hranicu a s jasotom vyhadzujú sombrerá do vzduchu. Až potom to vypukne naozaj – mačety, škorpióny, štrkáče! Kto ďalej doskáče? Ja na rozdiel od nich nikde neutekám. Veď načo? A za čo? Sedím na zadku a všetci okolo mňa umierajú nudou. Takže mi nezostáva nič iné, len pomaly sa dvíhať z prachu a zdvihnúť zrak nahor ku hviezdam – a pruhom.

Milan KENDA

Predchodca Matice slovenskej – stosedemdesiatpäťročný národný spolok Tatrín

Aby sa niečo pre slovenský národ a život začalo

Peter VRLÍK – Foto: internet

Je 19. storočie štyridsiate roky. Maďarizácia je v plnom prúde. Slováci si to uvedomujú, zostavujú petičnú akciu známu pod menom Slovenský prestolný prosbopis. Vrchnosť však zostáva k slovenským požiadavkám hluchá. V bratislavskom lýceu vrcholí akcia za rozbitie Slovenského ústavu a odstránenie Ľudovíta Štúra z námestníctva profesúry na evanjelickom lýceu.

Uhorský snem prijíma v tom čase II. zákonný článok z roka 1843 – 1844. V tomto zákone sa maďarčina ako úradný jazyk posilňuje. Slovenská inteligencia si bola vedomá toho, že treba konať, zintenzívniť hnutie proti maďarizácii, organizovať toto hnutie na širokej základni. Slovenčina ako zjednocovací prvok už bola na svete, chýbal však spolok, ktorý by bol protiváhou týchto maďarizačných snáh. Existovali rôzne spolky, napríklad Jednota mládeže slovenskej, spolky miernosti bojujúce proti alkoholizmu, ako aj nedeľné spolky.

■ KTO AKO SLOVÁK CÍTI...

Pred sto sedemdesiatimi piatimi rokmi rozposlali Michal Miloslav Hodža, evanjelický farár v Liptovskom Svätom Mikuláši, Gašpar Fejérpataky-Belopotocký, kníhkupec, vydavateľ slovenských kalendárov, zakladateľ prvej slovenskej požičovne kníh a prvého slovenského ochotníckeho divadla, Jozef Miloslav Hurban, evanjelický kňaz, vedúca osobnosť slovenského národného života, Ľudovít Štúr, duchovný vodca slovenského národa, a Ctiboh Zoch, národovec a evanjelický kňaz Pozvanie k Tatrínu, v ktorom sa hovorí: „Považujúc opustený stav slovenského národa a obzerajúc sa na počínanie nejedných, ktorí by radi na Úhore našom sami orali, sami siali, sami žali; zriekli sme sa mnohí Slováci, ... že musíme niečo pred seba vziať, čo by tu ku národnému nášmu zveľadu smerovalo... Poddajme sa žiadosti a túžbe ducha, ani neprotiviac sa jeho vláde, ani jej nevyhýbajúc, ináč v nesláve a necti mrzko zahynieme. Mnoho slov netreba: dosť je na tom, že kto len čo cíti ako Slovák, musí uznať, že je zvrchovaný čas, aby sa pre slovenský národ a život niečo po slovensky začalo...“

Je 26. augusta 1844 a na Hodžovu faru v Liptovskom Svätom Mikuláši sa schádzajú národovci z celého vtedajšieho Horného Uhorska. Nie je ich veľa, len dvadsaťdva, ale odvaha im nechýba, už vtedy sa začalo s prenasledovaným a so zastrašovaním slovenských vlastencov, ešte ich nezatvárali, ešte ich nevešali, ale problémy v ich činnosti im úrady robili neustále. Na fare pobudnú tri dni a za tie tri dni vznikne „jednota milovníkov národa a života slovenského“ – Tatrín.

Fara v Čachticiach, kde sa konalo historické štvrté zasadnutie Tatrína.

Prečo práve Tatrín, kto navrhol toto slovo, istotne sám Michal Miloslav Hodža, ktorý vo svojej monumentálnej lyricko-epickej skladbe Matora napísal tieto verše: Tisíc osemsto štyridsať i štyri / písali ľudia. O mne išli chýry, / že pre akúsi slovenskú tú dumu / bezpochyby, vraj, pochodím z rozumu... / V tom roku som ja skutočnosť prekonal / a k smrti rýchlo prežialil, prestonal. / A vtedy TatrínSlovenom sa zjavil, / by oné slovo u nás preslávil.

■ UŠĽACHTILÉ CIELE

U Hodžu sa slovo „Tatrín“ chápe ako „syn Tatry“. Tri dni je dlhý čas. Na čom sa teda tých dvadsaťdva odhodlaných národovcov uznieslo? V zápisnici sa píše: „Čím skorej prichodili Slováci k svojmu povedomiu a poznaniu síl a slabosti, cností i chýb, tým prísnejšie začali rozmýšľať nad prostriedkami, ktorými by sa v dobrom upevnili a zakorenené zlo zo života svojho vykorenili. Tým cieľom sa zišlo 26. až 28. augusta 1844 dakoľko, za duchovný život slovenského národa celou dušou zaujatých synov Slovenska do Liptovského Mikuláša a poradili sa o tom, čo by ku pokoju, ku vzdelaniu a telesnému i duchovnému dobru svojich rodákov poslúžilo, aby

JUBILEUM

sme hodné miesto jak v rade jeho súkmeňovcov, tak i spoluobčanov svojich zaujať mohli...“

Ušľachtilé ciele si predsavzali uskutočniť slovenskí junáci pred sto sedemdesiatimi piatimi rokmi. Slovenské národné ciele sa mali dosiahnuť nasledovnými spôsobmi, „vo vydávaní a rozširovaní kníh, potrebám národa nášho, veku a okolnostiam, v ktorých žijeme, zodpovedajúcich a v porovnaní mládencov národnej našej veci posvätených v ich ďalšom vzdelávaní sa ...“

Národovci sa aj trochu miernili, keď vo svojich stanovách formulovali svoj spolok ako „ literárny slovenský spolok k napomoženiu literárnej a priemyselnej vzdelanosti národa slovenského v Uhrách na každej zákonnej ceste...“ A kto sa mohol stať členom tohto spolku: „Národu slovenskému oddaný jednotlivec bez ohľadov na vyznanie náboženské, stav a druhé rozdielnosti a strany ľudského života.“

Rozhodne aj dnes, tak ako i pred sto sedemdesiatimi piatimi rokmi nemohol nijaký národný spolok fungovať na báze „lásky k vlasti“, bolo treba i finančné krytie takéhoto národného spolku. Takže členovia spolku boli jednak dobrovoľní prispievatelia, jednak stáli členovia (stalci), ktorí sa ročne zaviazali platiť päť zlatých. Stanovy pripúšťali aj kolektívne členstvo. Stálicami Tatrína sa stali aj niektorí zahraniční Slovania, napríklad Srb Nikola Grujić alebo Rus Nikolaj Arkadievič Rigeľman.

■ VEDENIE SPOLKU

Každá organizácia má svoje vedenie, mal ho aj spolok Tatrín. Predsedom sa stal Michal Miloslav Hodža, pokladníkom Gašpar Fejérpataky-Belopotocký, výhodou bolo, že obaja bývali v Liptovskom Svätom Mikuláši a finančné záležitosti mohli veľmi rýchlo vyriešiť. Spolok si dal za úlohu vydávať aj slovenské knihy a v tom bol odborník práve Belopotocký. Okrem nich sa výbor skladal ešte zo štyroch členov, neskôr z deviatich. Spočiatku to boli : Ľudovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban, Ctiboh Zoch a Matej Tučko, katolícky kňaz v Nitre, ktorý však zakrátko zomrel. V roku 1845 sa výbor rozšíril o Karola Kuzmányho, Sama Chalupku, v roku 1846 o bernolákovcov Jozefa Sčasného a Štefana Závodníka, katolíckych kňazov. Neskôr sa členmi výboru stali lekár z Hýb Jonáš Bohumil Guoth a mikulášski mešťania Jozef Bella (otec básnikov Ondreja Bellu a Petra Bellu-Horala) a Ondrej Pálka, zakladateľ známej garbiarskej firmy.

V jednotlivých stoliciach boli zvolení správcovia Tatrína, ktorých úlohou bolo získavať nových členov. Vyberali členské príspevky a plnili aj iné povinnosti. Spomeňme správcov pre jednotlivé stolice: Liptov a Turiec – Hodža, Orava – Zoch, Nitrianska stolica – Hurban a Tučko, Bratislavská – Štúr, Zvolenská – Chalupka, Novohradská a Pešť – Kadavý, v Báčke a Banáte – Hajnóci, na Spiši – Francisci, v Gemeri a Malohonte – Reuss, v Šariši – örtvélesi, v Zemplíne a Above – Jonáš Záborský.

Spolok mal za úlohu podporovať aj mladých študentov bez rozdielu vierovyznania. Ale s prihliadnutím na ich nadanie, usilovnosť, národné uvedomenie. Toto štipendium dostal napríklad i známy maliar Peter Michal Bohúň. Tatrín nabádal študentov tiež k praktickej aktivite, napríklad predávali knihy, ktoré vydal Tatrín, alebo zbierali po dedinách spievanky, rozprávky, povesti. V tejto činnosti vynikali napríklad Ján Francisci a Ľ. A. Reuss.

Hlavným poslaním Tatrína však bolo vydávať slovenské knihy, a tak šíriť slovenské slovo po našich slovenských krajoch. Prvá kniha, čiže „nákladom Tatrína č.1“ vydaná, bola Štúrova Náuka reči slovenskej. Vyšli tu Hodžove apologetické spisy na obranu slovenčiny Dobruo slovo Slovákom súcim na slovo a Epigenes slovenicus. Štvrtou knihou bol preklad Zschokkeho Zlatnice. Najväčší náklad dosiahli Žiadosti slovenského národa (päťtisíc kusov), ktoré boli distribuované v roku 1848 po celom Slovensku. To bol aj posledný vydavateľský počin literárneho spolku Tatrín.

■ K NÁRODNEJ JEDNOTE

Uhorské úrady nikdy nepovolili činnosť Tatrína, už vtedy si uvedomovali, že je tu sila, ktorá sa začína organizovať a ktorá sa začína hlásiť o svoje práva. Tá sila – to bol rodiaci sa slovenský národ. Tatrín dokázal jednu ohromnú vec – a síce zjednotiť slovenskú katolícku inteligenciu, ktorá sa pridržiavala bernolákovčiny a ktorej základ bolo západoslovenské nárečie, a evanjelikov reprezentujúcich Štúrom, Hodžom a Hurbanom, ktorí presadzovali už stredoslovenské nárečie a spisovnú slovenčinu. Nezanedbateľný je aj ten fakt, že tu niekde v začiatkoch boja za slovenské národné práva sa práve trojica Štúr, Hurban, Hodža stávajú duchovnými vodcami slovenského národa, ktorých akceptujú aj katolícki národovci. Táto národná jednota vyvrcholila v roku 1863 založením Matice slovenskej. Po pätnástich rokoch vznikol spolok, ktorý bol postavený práve na základoch Tatrína a mnohí členovia Tatrína boli vo vrcholových funkciách v Matici (Kuzmány, Francisci). Jedno však tieto dva spolky mali spoločné, budovali slovenské národné povedomie, rozširovali vzdelanosť, šírili slovenské slovo a v neposlednom rade bránili našu slovenskú národnosť, proti maďarizačnému tlaku odnárodňovania.

Pred sedemdesiatimi rokmi takmer tridsať slovenských obcí pričlenili k Poľsku

K smutnému výročiu našich krajanov

Stanislav BAJANÍK – Foto: kalendár Slovenská republika 2019

V roku 1920, teda pred sedemdesiatimi rokmi, veľmoci, ktoré dohadovali rozdelenie Európy po prvej svetovej vojne v Spaa, 28. júla rozhodli o pripojení takmer tridsiatich, ešte dodnes slovenských dedín v slovensko-poľskom pohraničí k Poľsku. Druhýkrát sa tak stalo po druhej svetovej vojne, a tak je to doteraz po rozhodnutí ďalších mocností.

Ešte dnes nájdete v nejednom slovenskom dome v dvadsiatich siedmich slovenských obciach v Poľsku portréty M. R. Štefánika, J. Tisa a A. Hlinku. Je to akási útecha za krutosti, ktoré postihovali tieto obce takmer sto rokov...

■ POTOK PRI JURGOVE

Povyše Jurgova tečie potok, kde vymedzili v roku 1926 delimitačnú čiaru, a tá stále existuje. Takmer dvadsaťpäťtisíc Slovákov sa proti svojej vôli ocitlo v roku 1920 v Poľsku a mimo vtedajšieho slovenského, resp. československého vplyvu. Dokonca poľská iredenta, odchovaná podľa maďarského vzoru, nedovolila v roku 1919 ani plebiscit, ignorovala Wilsonove demokratické a národno-oslobodzovacie zásady. Ako píše priamy pamätník tých čias kňaz František Mojš, rýchlo si našla aj medzi Slovákmi svojich „judášov“, až to vyvrcholilo do viacerých občianskych protestov, prenasledovania Slovákov, ich izolácie zo štátnych služieb, popoľštenie škôl, kostolov a celého občianskeho a kultúrneho prostredia. Napriek tomu si po celý čas Slováci udržiavali slovenského ducha a pri sčítaní ľudu v roku 1931 sa tam sotva percento Slovákov prihlásilo k Poliakom. Pravda, staré poľské a maďarské praktiky sa na slovenskom osude podpisovali ďalej, asimilačné tlaky neutíchali. Sčítacie hárky sa písali ceruzou, aby ich mohli pre „vrchnosť“ komisári upravovať podľa vlastných potrieb (v niektorých oblastiach to platí doteraz). Spišské biskupstvo so svojou jurisdikciou tu stratilo vplyv a Poliaci verejne zneužívali na svoje ciele náboženstvo. Krakovský arcibiskup Mons. I. Sapieha likvidoval slovenských kňazov, nasadzoval poľských duchovných, zakázal slovenské spevy, bohoslužby, obmedzoval slovenské náboženstvo. Spišský administrátor, neskorší biskup J. Vojtaššák mohol tam posielať len slovenské knihy, ale nie modlitebné, obmedzovala sa činnosť Spolku sv. Vojtecha. O možnosti založiť v obciach odbory Matice slovenskej sa nedalo ani snívať. Niečo podobné po druhej svetovej vojne a po osvedčenom vzore maďarónov absolvovali na Slovákoch v Poľsku i povojnoví poľskí komunisti. Napriek tomu si Slováci zachovali nielen povedomie, ale i vieru živenú náboženskou spisbou a už malé deti v tridsiatych rokoch minulého storočia dokázali čítať švabachom, čo ich naučili vlastní rodičia, resp. starí rodičia.

■ NÁSILNÁ POLONIZÁCIA

Násilná polonizácia sa považovala za vlastenecký čin, poľskí učitelia, kňazi, kultúrni pracovníci z toho mali svoje „judášske“ prebendy. Dokonca slovenský maďarón V. Machaj nazval toto hnutie „chrystusovým vojskom“. Vec sa dostala na súd až do Haagu, no nie pre riešenie ľudských práv, ale pre javorinské lesy. Poľskí „starostovia“ prísne sledovali slovenské pohyby, iniciatívy, divadlá, podujatia, kostoly. Preto mnohí Slováci upadli do pasívnej rezistencie, mnohí vydržali, v Novej Belej a inde sú dodnes pomníky obetiam týchto perzekúcií, dokonca otázku práv slovenských kňazov musel riešiť až Vatikán. A tu je, žiaľ, ešte jedna historická pravda: na polonizácii slovenskej cirkvi po druhej svetovej vojne sa podieľal aj, nech ho Boh oslávi, dnes už svätý bývalý pápež Ján Pavol II. a jeho krakovské cirkevné kruhy podľa vzoru Sapiehu. Slúži mu ku cti, že v čase svojho pôsobenia a návštevy Ústavu sv. Cyrila a Metoda neďaleko Ríma sa však za tieto kroky Slovákom ospravedlnil. Iní poľskí cirkevní a štátni predstavení to doteraz neurobili. Slováci sa urputne bránili petíciami, prosbami, ba i revoltou. Pašovali cez hranice slovenské modlitebné knihy, Radlinského Nábožné Výlevy alebo tzv. Veľké aleluja, za čo hrozili perzekúcie, ba i väzenie. Ľudia dokonca odmietli v čase choroby po poľsky aj modlitby súvisiace s posledným pomazaním alebo so spoveďou.

Poľsko v prvej fáze obsadilo na dvadsaťsedem obcí hornej Oravy a severného Spiša, po Mníchove 1938 obsadilo ďalších sedem. Porážka Poľska v roku 1939 prinavrátila obce Slovensku.

Po dlhých a úmorných rokoch im svitli pre nich „lepšie časy“ v roku 1938 po vyhlásení slovenskej autonómie v Žiline a mobilizácie v ČSR. S radosťou vítali medzi sebou slovenských vojakov a začali sa mobilizovať za pričlenenie k Slovenskému štátu 1939 – 1945. Čo sa aj stalo. Ešte dnes nájdete starších, ktorí si na tieto časy veľmi pozitívne spomínajú, a preto si popri náboženských motívoch vyvesili do predných portréty slovenských osobností.

Treba oceniť a pamätať na túto generáciu, ako aj generáciu Slovákov, ktorí sa po druhej svetovej vojne ocitli opäť v Poľsku, kde dodnes udržiavajú čulý, no nie vždy podporovaný slovenský život, ktorý garantuje Spolok Slovákov v Poľsku na čele s Dr. L. Molitorisom.

NA MARGO

Životný príbeh evanjelického kňaza Jána HARMANA verejnosti priblížil najmä krátky film Ján s Lukášom Latinákom v hlavnej úlohe, nakrútený v rámci projektu RTVS nazvaného Moje povstanie pri príležitosti sedemdesiateho výročia SNP v roku 2014. Už počas štúdií na bohosloveckej fakulte v Bratislave za čias Rakúsko-Uhorska prejavil zmysel pre odvahu a najmä silné národné cítenie, keď sa zúčastňoval na tajných schôdzkach klubu slovenských študentov v Bratislave, hoci vedel, že mu za to hrozí vylúčenie zo štúdia, ba i väzenie. Tridsiateho októbra 1918 bol tiež ako jeden z vyše dvoch stovák najvýznamnejších osobností vtedajšieho slovenského sveta účastníkom zhromaždenia, ktoré prijalo Martinskú deklaráciu – dokument, ktorým sa Slováci rozlúčili s Uhorskom.

Inšpiratívna osobnosť zapadnutá v čase

Obec Vyšná Slaná sa nachádza v údolí obkolesenom strmými kopcami. Práve vďaka svojej nedostupnosti bola útočiskom partizánov a utečencov z koncentračných táborov, ktorí sem pravidelne prichádzali už od roka 1942. A práve v tomto roku vznikla v Slanej zásluhou Jána Harmana a ďalších dvoch dedinčanov aj ilegálna odbojová skupina, ktorá sa spočiatku zameriavala na poskytovanie materiálnej pomoci. Dlhodobým „hosťom“ u Harmanovcov bol hľadaný partizán Juraj Spišiak, na ktorého bola vypísaná odmena šesťdesiattisíc vtedajších slovenských korún. Ukrývali ho i napriek tomu, že do domu sa po potlačení SNP nasťahovali šiesti Nemci. Ti si navyše v zadnej izbe zriadili vypočúvaciu miestnosť. Ranený partizán strávil u Harmanovcov vyše troch mesiacov (od 15. októbra 1944 do 24. januára 1945), pričom sa oňho starala najmä Anna Harmanová. Veliteľ nemeckej jednotky vo Vyšnej Slanej usúdil, že proti postupujúcej Červenej armáde nebudú mať najmenšiu šancu a skôr ako definitívne zavelil na ústup, nariadil odstreľovanie Vyšnej Slanej. No k uskutočneniu tohto plánu napokon zásluhou Jána Harmana nedošlo. Ten si totiž vďaka svojmu kňazskému stavu, dávnemu nemeckému pôvodu, ako aj perfektnej znalosti nemčiny získal rešpekt okupantov, a tak sa mu podarilo odhovoriť nepriateľského veliteľa od jeho plánu. Dôstojník však nariadil vojakom, aby dedinčanom aspoň odobrali dobytok. Ján Harman opätovne súhlasil a so starostom obce Jánom Tomášikom prehovorili oficiera, aby upustil aj od tohto zámeru.

Harman zachránil aj viacerých miestnych komunistov, ktorých schovával v pivnici, kým Nemci neodtiahli. Nechýbalo veľa a obeťou vojny by sa stal on sám. Krátko pred oslobodením dediny sa totiž dostal do sporu s nemeckým vojakom, ktorý raboval v jeho sýpke. Keď ho kňaz prichytil pri čine, strčil doňho, začo ho chcel Nemec namieste zastreliť. Pred popravou ho zachránila udalosť pripomínajúca Boží zázrak, zaznamenaná aj v miestnej obecnej kronike – z neba odrazu začali padať na dvor míny, ktoré vojaka prinútili k úteku.

Ján Harman opustil tento svet krátko po skončení druhej svetovej vojny pár dní pred svojimi päťdesiatymi štvrtými narodeninami v roku 1946. Na jeho zdraví sa podpísali najmä roky stresu a častý pobyt v chladných pivniciach, kde sa uskutočňovali tajné schôdze členov odbojového hnutia. Podľa Juraja Spišiaka zomrel: „... nemocný a vyčerpaný svojou činnosťou o záchranu ohrozených“.

Pavol IČO

Sled udalostí Slovenského národného povstania – október 1944

Presila nemeckých zbraní poráža povstalcov

Podľa historických prameňov chronologicky spracoval Ján ČOMAJ

Už začiatkom októbra 1944 je hlavný stan velenia nemeckých vojsk nervózny, že ani generálovi Hoefflemu a silným vojenským zoskupeniam, ktoré Nemci stiahli z frontov na juhu a východe vojnových operácií, sa nepodarilo povstanie na Slovensku zlikvidovať. Nemecké letectvo na území Poľska a jej letky na západnom Slovensku musia okrem zásahov na východnom fronte čoraz častejšie útočiť aj proti povstaniu na Slovensku.

3. októbra

Nemecká armádna skupina Schill s podporou letectva po ťažkých bojoch v údolí Hrona dobyla Svätý Kríž nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom). V Martine na Bukovinách Nemci za asistencie príslušníkov Pohotovostných oddielov HG popravili štyridsaťosem účastníkov Slovenského národného povstania.

4. októbra

Do tejto oblasti chcelo velenie povstania prisunúť vlak s tisíc mužmi bez zbrane (po druhej mobilizácii sa prejavil nedostatok zbraní), ktorí mali vymeniť vyčerpaných obrancov údolia Hrona a prevziať si od nich zbrane, vlak zostal stáť pri Starej Kremničke pod mohutnou paľbou nemeckého delostrelectva, mínometov a guľometov a muži sa na pozície nedostali.

6. októbra

Zlepšené poveternostné podmienky umožnili ukončiť leteckú prepravu 2. česko-slovenskej paradesantnej brigády z územia Poľska – po frontálnom útoku na povstalecké pozície obsadili nemecké vojská Kremnicu – sovietske jednotky a 1. česko-slovenský armádny zbor vstúpili cez Dukliansky priesmyk na slovenské územie, v čs. armádnom zbore bolo vtedy 4 601 slovenských vojakov.

7. októbra

Na povstalecké územie priletel z Londýna gen. Rudolf Viest s poverením ministra obrany exilovej čs. vlády gen. Ingra, aby prevzal velenie vojenskej časti povstania, teda 1. česko-slovenskej armády, do Banskej Bystrice priletel aj minister exilovej vlády v Londýne Fratišek Němec, aby prevzal politickú moc na Slovensku – Slovenská národná rada dôrazne odmietla takéto Benešove zámery a vyslala do Londýna svojich zástupcov, aby s prezidentom Benešom tvrdo prerokovala postavenie Slovenska v povojnovom usporiadaní ČSR, v delegácii boli Ján Ursíny za DS, Ladislav Novomeský za KSS a Mirko Vesel za armádu – šesť ťažkých amerických lietadiel Boening B-17 priviezlo na Tri duby zásoby zdravotníckeho materiálu, späť vzali päť ranených francúzskych partizánov a dvadsaťpäť amerických a britských pilotov zostrelených nad Slovenskom.

8. októbra

Nový veliteľ nemeckých vojsk, nasadených Hitlerom proti povstaniu, generál polície Hoeffle získal ďalšie posily: 14. divíziu granátnikov SS a 18. tankovú divíziu SS Horst Wessel, tá zo svojho postavenia v Komárne ihneď prešla do generálneho útoku proti povstalcom v oblasti Hrona – 3. taktická skupina Slovenskej armády, podporená českými a slovenskými paradesantmi, ktorí práve prišli z východného frontu, letectvom, delostrelectvom a na krídlach partizánmi začala mohutný protiútok proti nemeckej divízii Tatra a na strednom Pohroní zatlačili Nemcov o šesť až desať kilometrov na západ, tu sa front stabilizoval až do 26. októbra.

9. októbra

Po niekoľkotýždňových bojoch aj za pomoci spomínaných nemeckých posíl padla Banská Štiavnica.

10. októbra

Hoeffle získava ďalšie silné a skúsené vojenské zoskupenie proti povstalcom – z Poľska mu prichádza na pomoc 2. brigáda SS Dirlewanger a ihneď zasahuje do bojov na Hornom Považí.

Územie ovládané povstalcami sa zo dňa na deň od vypuknutia povstania zmenšovalo. Po páde Banskej Bystrice prešli aj regulárne armádne zložky na partizánsky spôsob boja v horách.

Aj keď Slovenská armáda tiež disponovala mechanizovanými prostriedkami v zostave útočnej vozby, proti presile ťažkej bojovej techniky a protivníkových tankov Tiger a Panther nemala šancu...

Mimoriadnu statočnosť a odvahu preukázali v bojoch s nemeckou presilou francúzski partizáni, ktorí sa natrvalo zapísali do slávnych stránok SNP najmä bojmi pri Strečne.

14. októbra

Slovenský zlatý poklad, ktorý sa podarilo generálnemu riaditeľovi Slovenskej národnej banky Dr. Imrichovi Karvašovi dostať pred vypuknutím SNP z Bratislavy do Banskej Bystrice, letecky premiestnili do Moskvy – náklad obsahoval 157 kilogramov zlata, 569 kilogramov striebra a 133 kilogramov iných drahých kovov.

15. októbra

Pri Čertovici Nemci nasadzujú ďalšiu posilu – bojovú skupinu Wittenmeyer – prvýkrát vystúpilo Frontové divadlo, ktoré viedol Andrej Bagar, za dva týždne, do konca SNP, mali jeho herci päťdesiat divadelných a skupinových vystúpení v kinosálach, hostincoch i na bojiskách.

18. októbra

Proti povstaleckej obrane v úseku Vernár – Hrabušice – Stratená – Dobšiná sa k nemeckým silám pripojila armádna skupina Heinrici, v údolí medzi Popradom a Liptovským Mikulášom ju podporuje nemecký obrnený vlak – hlavný veliteľ nemeckých vojsk na Slovensku gen. Hermann Hoeffle pripravuje najsilnejší úder proti SNP: do priestoru Ružomberok – Martin sústredil brigádu Dirlwanger, na líniu Jelšava – Rimavská Sobota –Lučenec divíziu HorstWessel, do priestoru Poprad – Telgárt bojovú skupinu Heinrici a do oblasti Ružomberok – Kráľova Lehota jednotky Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy – generálny útok na

Povstalci zaujímajú postavenia v Strečnianskej úžine.

povstanie sa začal masívnym bombardovaním Banskej Bystrice, Brezna a partizánskych pozícií v Liptovskej Osade – armádna skupina Schill dobyla Krupinu.

19. októbra

Nemci po masívnom bombardovaní začali generálnu ofenzívu na porazenie povstania – desaťtisíc vojakov divízie Horst Wessel s ťažkou technikou vyrazilo z Jelšavy smerom na Muráňa Brezno – zo severu postupovali nemecké jednotky od Spišskej Novej Vsi a Popradu – zosilnil sa nemecký tlak od Maďarskom okupovaných slovenských území smerom na Zvolen.

21. októbra

Jeden prúd divízie Horst Wessel dobyl Revúcu a Muráň, druhý povstalecké pozície na Červenej Skale.

22. októbra

Bojová skupina Heinrici sa spojila v Telgárte s divíziou Horst Wessel a spolu dobyli Tisovec a Rimavskú Baňu.

23. októbra

Spojené sily nemeckých vojsk, Pohotovostných oddielov HG a Domobrany obsadili Podkriváň, Kriváň a Detvu a postupovali dvoma smermi na Zvolen a letisko Tri duby – cez Zvolenskú Slatinu a cez Očovú, Zolnú a Sliač.

25. októbra

Po mohutných nemeckých útokoch a obmedzenom povstaleckom priestore sa dohodlo veliteľstvo armády s hlavným štábom partizánskych oddielov, že zvyšky povstaleckého územia budú brániť jednotky armády a príslušníci 1. partizánskej brigády J. V. Stalina, ostatné oddiely povstalcov sa presunú do vopred určených priestorov v nemeckom tyle a prejdú na partizánsky spôsob boja – začala sa evakuácia štábov a politických orgánov z Banskej Bystrice – predsedníctvo SNR presunulo svoje sídlo na Donovaly – letisko Tri duby sa ocitlo v dosahu nemeckého delostrelectva, a tak 1. stíhací letecký pluk a povstalecké letky odleteli ponad font na sovietsku stranu.

26. októbra

Nemci dobyli Zvolen.

27. októbra

Padla Banská Bystrica.

28. októbra

Kompaktné povstalecké územie prestalo jestvovať – fašisti podpálili obec Smrečany, uhorelo desať ľudí, jedenásť bolo zranených, do tla zhorelo tridsaťdva domov, približne toľko bolo poškodených.

29. októbra

Nemci vypálili dedinu Mladoňovce pri Púchove a popravili šestnásť mužov, podpálili aj dedinu Miezgovce, ľuďom však umožnili odniesť si z domov trochu poživne a odísť.

30. októbra

Generál Hermann Hoeffle za účasti prezidenta SR Dr. Jozefa Tisa a vlády Slovenskej republiky usporiadal v Banskej Bystrici veľkú slávnosť na počesť svojho víťazstva – prezident SR J. Tiso slúžil omšu a vyznamenal príslušníkov nemeckých ozbrojených síl – jednotky SS podpálili obec Vinné.

31. októbra

Minister národnej práce Štefan Haššík vyhlásil všeobecnú pracovnú povinnosť občanov pri opevňovacích prácach, „aby sa zabránilo vstupu boľševickej armády na Slovensko“.

V metropole východu bolo rušno – festival Transmisie a tri poľské výstavy

September v Košiciach dýchal kultúrou stáročí

Text a foto: Martin JARINKOVIČ

Košice sa začiatkom druhej septembrovej dekády stali pomyselným centrom poľskej kultúry na Slovensku. Stalo sa tak vďaka festivalu Transmisie, ako aj vďaka spolupráci veľvyslanectva Poľskej republiky v Bratislave s Východoslovenským múzeom v Košiciach, ktoré počas dvoch dní otvorilo hneď tri poľské výstavy. Navyše druhý ročník medzinárodného kultúrneho festivalu Transmisie prilákal do Košíc tvorcov a milovníkov kultúry zo šiestich krajín.

Spoločný projekt divadelníkov z poľského Rzeszowa (kde sa uskutočnil vlani prvý ročník festivalu), Košíc, Debrecína, Ostravy, Ľvova a litovského mesta Trakai sa rýchlosťou blesku pretvoril na významné medzinárodné podujatie s veľkým potenciálom. Ako sa uvádza v oficiálnych materiáloch, festival si kladie za cieľ interdisciplinárne prepojenie rôznych žánrov kultúry – tento zámer je zakódovaný už v jeho názve.

■ PESTROSŤ ŽÁNROV

Aj vďaka tomu sa podarilo pre Košičanov a návštevníkov metropoly východu pripraviť skutočne príťažlivý kultúrny program hýriaci žánrovou pestrosťou. Navyše nebol len spojením kultúry šiestich krajín, ale spojil aj viacero košických kultúrnych inštitúcií, ktoré popri hlavnom organizátorovi – Štátnom divadle v Košiciach, participovali na jeho príprave. Medzi nich sa zaradilo aj Východoslovenské múzeum v Košiciach, ktoré vo svojich výstavných priestoroch v Galérii Bašta 11. septembra 2019 privítalo výstavu Majstri grafických dielní. Európska a poľská grafika 19. a 20. storočia. Výstava predstavuje výber jedinečných grafík z bohatých zbierok Krajského múzea mesta Rzeszow, ktorá je partnerskou inštitúciou košických múzejníkov.

■ RZESZOWSKÁ GRAFIKA

Autorka výstavy kurátorka z Rzeszowského krajského múzea pani Maria Stopyra v rámci svojej chronologicko-tematickej koncepcie starostlivo vybrala vyše päťdesiat grafík predstavujúcich reprezentatívnu ukážku rzeszowského zbierkového bohatstva. Návštevníci tak v rámci výstavy môžu obdivovať portréty nielen poľských, ale aj európskych osobností, napríklad Charlotte von Schillerovú, George Sandovú či jazdecký portrét Józefa Poniatowského. Zaujímavosťou je aj portrét madam Júlie Récamierovej, známej šíriteľky novoantického štýlu, ktorý sa v napoleonskej ére všeobecne ujal pod pojmom empír a s ktorej menom sa spája aj známy typ pohodlnej pohovky – récamiére. Popri portrétoch sú v rámci výstavy prezentované aj žánrové scény, veduty poľských miest i pohľady z „večného mesta“ Ríma tak, aby – ako uviedol riaditeľ Krajského múzea v Rzeszówe Bogdan Kaczmar pre portál Czytaj Rzeszów – celá kolekcia prezentovala rôzne grafické techniky a ich vývoj v období od 19. do 20. storočia. Na vernisáži výstavy sa okrem riaditeľov oboch múzeí prihovoril účastníkom aj poverený generálny riaditeľ Štátneho divadla v Košiciach Igor Dohovič, ktorý z pozície hlavného organizátora Festivalu otvoril „poľský“ deň festivalového programu.

■ LUBLINSKÁ ÚNIA

Poľský program v Košiciach pokračoval, tentoraz už mimo festivalu, aj nasledujúci deň vo výstavných priestoroch historickej budovy Východoslovenského múzea, ktoré vďaka spolupráci s Veľvyslanectvom Poľskej republiky v Bratislave pripravilo pre svojich návštevníkov dve panelové výstavy. Obe pod záštitou veľvyslanca Poľskej republiky na Slovensku Jeho excelencie Krzysztofa Strzałku. Prvá z výstav, pripravená mestom Lublin, pod názvom 450 rokov od Lublinskej únie k Európskej únii reflektuje významné historické jubileum, výročie spojenia Poľského kráľovstva a Litovského veľkoknieżatstva, ku ktorému došlo uzavretím Lublinskej únie 1. júla 1569. Vďaka Lublinskej únii vznikol federalizovaný štátny útvar, ktorý do histórie vošiel pod názvom Republika oboch národov. Význam tohto federalizačného projektu, ktorý pretrval dve storočia, zdôraznil vo svojom pozdravnom liste aj samotný veľvyslanec Jeho Excelencia pán K. Strzałka, ktorý sa,

Na vernisáži výstavy Majstri grafických dielní. Európska a poľská grafika 19. a 20. storočia sprava riaditeľ Východoslovenského múzea Robert Polák, poverený generálny riaditeľ Štátneho divadla v Košiciach Igor Dohovič, riaditeľ Krajského múzea v Rzeszowe Bogdan Kaczmar, autorka výstavy Maria Stopyra, tlmočníčka

žiaľ, pre iné náhle pracovné povinnosti nakoniec nemohol osobne zúčastniť na otvorení výstav. V liste prečítanom riaditeľom Poľského inštitútu v Bratislave Jackom Gajewskim okrem iného odznelo, že názov výstavy evokuje výrok pápeža Jána Pavla II. z roka 2003, ktorý týmito slovami pripomenul výročie Lublinskej únie rok pred najväčším rozšírením Európskej únie. Lublinská únia predstavovala, ako odznelo v liste, unikátny federalizačný projekt, ktorý v mnohom predstavoval predobraz dnešnej Európskej únie postavenej na spoločných hodnotách a v zhode záujmov dosiahnutých vďaka vzájomnému kompromisu. Ako bolo ďalej uvedené, výstava chce zároveň poukázať aj na presah tohto medzníka do súčasnosti, pričom prináša obrazy a informácie o súčasnom Lubline. V tejto súvislosti pán veľvyslanec poukázal aj na paralely medzi Košicami a Lublinom.

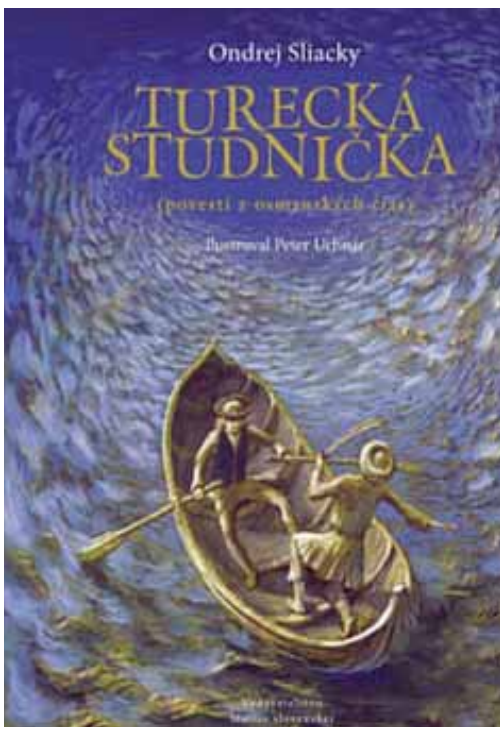
■ MORE POĽSKA

Posledná z troch košických výstav predstavuje na Slovensku málo známe krásy Baltského mora, poskytujúceho netušené možnosti na relax a zážitky. Autorsky výstavu koncipovali pracovníci poľského veľvyslanectva Magdalena Suwara a Piotr Samerek. Nádherné fotografické zábery dopĺňa množstvo doteraz neznámych informácií, napríklad o tom, že baltický piesok je „najsympatickejší“ na svete vďaka svojej jemnosti, ako aj skutočnosti, že sa vôbec nelepí. Po vzhliadnutí výstavy zrejme veľa návštevníkov pouvažuje o zmene svojich zaužívaných dovolenkových destinácií a vyskúšaní niečoho nového, neprebádaného. Veď zmena je život.

Ondrej SLIACKY: Turecká studnička, Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2019

Neznáme povesti z osmanských čias

KNIHA TÝŽDŇA

Autor, ktorý garantuje kvalitu, najmä ak ide o návraty do histórie. Preukázal to už veľa ráz, a to nielen vo vlastnej tvorbe, ale aj ako editor. Keď pracoval v niekdajšom vydavateľstve Mladé letá, inšpiroval profesora Matúša Kučeru napísať jeho najčítanejšie historicko-literárne diela, Leopold Postupka v Novom slove a Ondrej Sliacky stvorili Kučeru ako spisovateľa literatúry faktu.

Erudovaný historik a najmä vybrúsený spisovateľ, osobitne pre mládež, prináša skvelú knižku o jednom veľkom a stále málo známom období našich dejín. Aj keď sme práve my a na našom území – a poľská pomoc pred Viedňou – zadržali Turkov pri ich ťažení do centra Európy, aj keď to boli hrdinské i kruté časy a trvali stáročia, vieme o nich biedne málo. Už aj tým je Sliackeho kniha velikánskym prínosom s pridanou hodnotou svojej literárnej kultivovanosti a navyše aj tým, že je určená najmä mládeži, ktorá o takej veľkej, územne rozmernej, časovo rozsiahlej a pre Európu životne dôležitej udalosti vie málo, ak nie takmer nič.

Sú to mimoriadne živé a pôsobivé príbehy. A treba povedať, že napriek svojmu žánru, teda povestiam, majú v sebe viac pravdy ako len historické jadro. Celým svojím obsahom svedčia o neľudskom zachádzaní moslimských Turkov s ľuďmi v slovenských dedinách a lazoch, o rabovaní, ničení a pálení domov, maštalí a stodôl, vraždách a únosoch. Niekedy sa môže zdať, že tú presilu hrôz autor zámerne ukladá rad za radom, aby knihu dramatizoval, ale ono je to len útržok z mnohovekej otrasnej drámy, ktorú prežívali Slováci na celom území, najviac na juhu a ojedinele aj na krajnom severe a východe našej vlasti.

Skvelá kniha. Nádherný príklad, ako sa dajú aj dnešnej generácii priblížiť naše národné dejiny verne a pútavo. Mali by po nej siahnuť aj učitelia. Navedie ich, ako hovoriť o národných dejinách zaujímavo.

(jč)

MEDAILÓN

Keby ho nebolo, povedal by som, že takíto ľudia už ani nežijú. Prototyp komplexnej osobnosti. Človek, aký môže vyrásť len zo skromných pomerov, kde si ľudia vážia každý dar života a každú dobrú črtu človeka. Sedem detí malého gazdu v dedine Lutila v Kremnických vrchoch, kúsok za Žiarom. Otcova sestra bola bezdetná, tak keď chlapec vychodil päť tried základnej školy, vzala si ho k sebe do Petržalky. Tá sa však práve stala súčasťou nemeckej ríše a chlapča obyvateľom cudzieho sveta, čo na osobitnú priepustku denne dochádza z Nemecka do gymnázia na Dunajskej – a hoci cesta peši netrvá ani hodinu, sú to dva vesmíry. Ich rozpor v chlapčenskom veku formuje Miškove pohľady na život a jeho svetonázor – krásne o tom rozpráva vo svojich pamätiach Priatelia moji, bol to iný čas...

Michal Valent – komplexná osobnosť

Úspešne maturoval, absolvoval Lekársku fakultu UK, stal sa lekárom ženskej kliniky LF UK, habilitoval sa na docenta, získal titul univerzitného profesora v odbore gynekológie, pôrodníctva a parazitológie, bol zároveň vedeckým pracovníkom Parazitologického ústavu LF aj šéfredaktorom časopisu Praktická gynekológia, pri tejto práci ste ho mohli nájsť ešte donedávna – a to si pripomíname jeho deväťdesiatku! Má Kríž prezidenta SR i Rad Ľ. Štúra I. triedy, aby sme spomenuli aspoň dve najvyššie vyznamenania. Obdivuhodné sú jeho kontakty s osobnosťami slovenského umenia a vedy, jeho aktivity v tomto smere prekračujú predstavy kohokoľvek z nás, pritom sa nevnucuje, kdeže, lebo Miško Valent je zo starej školy! Prichádza mi na um jeho výrok: „Verím, že odveká slušnosť sa po rokoch obnoví a ujme.“ Dokázal byť lekárom a učiteľom zároveň, to by nebolo nič mimoriadne, takých je veľa, ale on zároveň neustále odborne i popularizačne publikoval i prednášal, kdesi som čítal, že počet odborných článkov pána profesora prekročil číslo 500 a prednášok mal približne rovnako veľa, sleduje dejiny slovenskej medicíny, vedie klub „starých pánov“ lekárskej fakulty, ktorí si prizývajú na kus reči vždy jednu-dve osobnosti – a pritom ho stretnete v čitárni U Červeného raka, ak je tam preňho zaujímavá beseda, rovnako ako na vernisáži alebo nedávno na modranskom cintoríne pri rozlúčke s Náckom Bizmayerom. Takže sa vám veriť nechce, že má deväťdesiat. Živio, pán profesor! Sto lat!

Ján ČOMAJ

HUMORESKA

O vrtuľníkoch bez výzbroje a americkom muničáku

Ako sa medzi Indiánmi kmeňa Navajo už dlhšie šepkalo, Veľký Biely otec vo Washingtone sa rozhodol ich rezerváciu chrániť vysokým plotom. Pred nepriateľskými červenými tvárami z Mexika, ktoré ich chcú okupovať a požívať výhody amerického sociálneho systému. Aj keď na jeho vytváraní nemali nijaký podiel. Je pravda, že ani Indiáni, keďže boli izolovaní v rezerváciách. Ale svoje si nedáme! No pasaran! Alebo bonmot z bývalého Česko-Slovenska – korzo na hraniciach tu nebude. Ale je.

Každý špás niečo stojí. Veľký Biely otec vo Washingtone tiež nemá bezodné vrecko. Keď chce plot, musí šetriť. Alebo presúvať peniažky. Každá domácnosť má príjmy a výdaje. Ak tatko prepije výplatu alebo podporu, detičky nemajú peniažky na obedy. Vlastne na večere, lebo obedy dostanú zadarmo. Keď sa stavia plot, nieto na iné zábavky. Agentúre Reuters nehodno všetko veriť. Rovnako ako ostatným spravodajským médiám. Raz napíšu tak, potom inak. Minule napísala o Slovensku. Raritný to jav. Mali sme dostať od Santa Clausa pod stromček päťdesiatdeväť miliónov dolárov. V podobe muničného skladu americkej armády. Tešili sme sa, tešili, a zrazu – bác. Peniažky z rozpočtu Pentagónu pošli na plot. Namiesto Slovače dostali darček Indiáni. Neverme reutersákom. Veľký Biely otec nás má rád, on tie peniažky niekde nájde. Keď nie na tieto Vianoce, určite muničák dostaneme o rok. Možno spolu so sto piatimi miliónmi na letiská.

Takto nám Reuters nechtiac vysvetlil, prečo naše ministerstvo nákupov vojenskej techniky kúpilo pre armádu vrtuľníky bez výzbroje. Výzbroj sa dodá osobitne a bude uskladnená v americkom muničnom sklade. V prípade vojny naše vrtuľníky zaletia do amerického skladu a dostanú chýbajúcu výbavu. Samozrejme, len vtedy, ak opäť nevyhlásime vojnu práve Američanom. Oproti roku 1941 by sme mali výhodu. Muničák by sme im zabavili a oni by nemali bomby na zbombardovanie Bratislavy, Nových Zámkov, Dubovej a ďalších miest. Vrtuľníky by ďalej vozili vodu na hasenie lesov.

Zlá správa od Reuters je, že podľa Veľkého Bieleho otca by si náklady na prevádzku amerických základní v zahraničí mali platiť príslušné štáty. No čo už, pritiahneme si opasky. Veď časť nákladov sa nám vráti v podobe dane z nehnuteľností. Z toho pohľadu by bolo výhodné muničák umiestniť niekde v centre veľkého mesta. Nie Bratislavy, tam je na Hviezdoslavovom námestí daň nízka a blízko je amícka ambasáda. Mestský park v Košiciach by bol dobrý na výstavbu hál, veliteľstvo v Jakabovom paláci. Sliačske letisko je už teraz prakticky v intraviláne troch miest a desiatich dedín. Projekty spojenia Zvolena, Bystrice a Sliača sú na svete už dlhé roky. Pár zmien územného plánu a stíhačky budú štartovať z hlavného námestia budúceho súmestia. Za získané dane z nehnuteľností sa postaví nová nemocnica. Podľa stratifikácie nemocníc so zameraním na choroby sluchového aparátu. Kto nevie prečo, nech ide na liečenie do kúpeľov Sliač počas leteckých dní.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Začiatkom októbra si pripomíname sto desiate výročie narodenia Margity FIGULI

Svetlo sveta uzrela v tom istom domci ako Hviezdoslav

Mária RAPOŠOVÁ – Foto: archív SNK

Začiatkom októbra si pripomíname sto desiate výročie narodenia spisovateľky Margity FIGULI, významnej predstaviteľky slovenskej lyrizovanej prózy. Preslávila sa najmä naturistickou novelou Tri gaštanové kone, ktorá dosiahla vysoký počet vydaní v materčine aj v prekladoch do cudzích jazykov. Hlavnou témou jej diel bola láska. Po celý život spisovateľku lákali ponory do lásky vo vzťahoch muža a ženy, ale aj (o čom sa však píše menej) analýzy sily lásky vo vzťahoch matky a dieťaťa.

Margita Figuli uzrela svetlo sveta o polnoci z prvého na druhého októbra 1909 vo Vyšnom Kubíne. Iným dátumom to zachytili v obecnej a iným v cirkevnej matrike. O zosúladení písania dňa narodenia rozhodli až neskoršie školské zápisy, ktorými sa to ustálilo na druhý október...

■ NA VYŠŇANOVIE PĽACI

Narodila sa v tej istej vyšnokubínskej drevenici, kde šesťdesiat rokov pred ňou Paľko Országh Vyšňanovie, ktorý sa stal jednou z najžiarivejších spisovateľských hviezd slovenského básnického neba – Hviezdoslavom. Okrem tejto „múzickej“ súvislosti prekvapuje, ako sa ich rod národnostne miešal. Po praslici mala Margita korene v rodine Bockovcov, ktorí sa prisťahovali na Oravu v čase tureckých nepokojov zo Sedmohradska. Z tých Bockovcov pochádzala aj pekná a nežná Žofka Bockovie, stará matka Margity Figuli, do ktorej sa vraj sám Hviezdoslav zaľúbil utajovanou láskou. Iste aj preto ju literárne zvečnil v epose Ežo Vlkolinský, kde jej ponechal vlastné krstné meno.

Z otcovej strany pochádzala Margita z talianskych predkov, ako o tom svedčí zvláštne priezvisko. Figuliovci sa veľmi dávno usadili v Gemeri ako majstri kamenári. Jeden z nich sa časom priženil na Oravu do slovenskej rodiny. Iného predka – Petrusa Figulusa Jablonského, prijal ako sirotu za svoje dieťa Ján Amos Komenský a dal mu za manželku svoju dcéru.

■ ZBOJNÍKOVA STUŽKA

Podľa rodinných legiend mohli v žilách spisovateľky Margity Figuli kolovať aj jánošíkovské gény, pretože jedna zo spisovateľkiných pramaterí sa vraj zahľadela do Jánošíka. Raz pretancovala s ním, pravda aj s inými vyšnokubínskymi dievkami a mládencami, noc a potom sa s ním nedokázala rozlúčiť. Keď totiž mládež vyprevádzala na úsvite svojho hrdinu až na hranice Oravy a Liptova, Jánošík im tam na vŕšku na Rajtovej ešte naposledy zakrepčil. A tam „naša prapramater rozkrídlila ruky a... obrala sa za jeho ohnivým pohľadom a ľudsky veľkým srdcom. Jánošík ju schytil do náručia a vietor z voňavej čečiny im zaspieval jeden z najkrajších ľúbostných spevov“, napísala Margita Figuli v jednej zo svojich Životopisných legiend. A pokračovala: „Preto opatrujem ako pamiatku... bielu hodvábnu stužku, do ktorej sú vtkané drobné listy modrými niťami na znak vernosti nepominuteľnej sily v ľudskom cítení, nepominuteľnej sily, ako je láska. Ona dáva nášmu rodu pevnosť. Bola pre nás všetkých veľchrámom i opevneným hradom.“

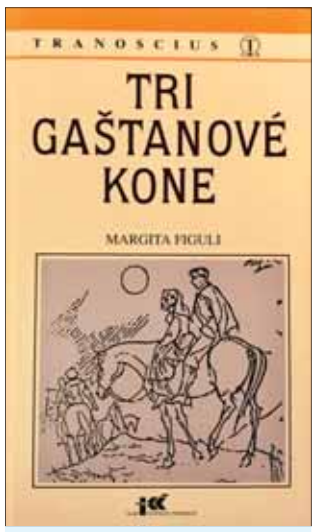
Bockovsko-figuliovské pokolenia si Jánošíkovu stužku opatrovali ako rodinnú relikviu, kým ju teta Emília Mešková, sesternica Margitinej matky, neodovzdala spisovateľke Figuli. Stalo sa tak počas druhej svetovej vojny, keď sa Margita uchýlila so svojím synčekom z bombardovanej Bratislavy na Oravu.

■ POD MATKINÝM SRDCOM...

Tak ako sa predkovia Margity Figuli miešali národnostne, tak sa miešali aj sociálnym zaradením. Niektorí boli majstrami kamenármi, iní hrnčiari, niektorí sa začlenili do zemianskeho, iní do sedliackeho stavu, ďalší k vzdelancom. Nezaobišlo sa to bez konfliktov, trápení, zanevrení aj vydedení. Tak rodina zemanov Bockovcov nedožičila dedičného majetku Margitinej matke Júlii Bockovej, lebo pohrdla zemianstvom a vydala sa za sedliackeho syna. Chudobní mladomanželia boli nútení odcestovať za zárobkom až do Ameriky. Tam sa im narodili dve dcéry. Ale matka chorľavela a zarobené peniaze šli na lekárov. Manželia ostali chudobní. Lekári radili návrat na Slovensko. V Amerike počatá Margitka absolvovala teda najdlhšiu životnú cestu na lodi cez Atlantický oceán ešte pod matkiným srdcom. Na svet vykukla až doma na Orave v országhovskej drevenici. Len neskôr si rodičia nadobudli iný dom, v ktorom prežila mladosť. Ale v tom rodnom dome už akoby na ňu dýchlo literárne čaro. A pred ňou ešte aj na matku, lebo aj tá prejavovala sklony pohrávať sa s peknou slovenčinou, s rytmom reči, rýmami a obraznými pomenovaniami. Čosi z nich zaznamenala v zošitku – vinšovníčku, ktorý si viedla a veršíky príležitostne využívala pri gratuláciách a slávnostných chvíľach. Chýbalo jej, pravdaže, vzdelanie a čas na rozvíjanie poetických sklonov. Musela tvrdo pracovať po celý život a zastúpiť aj v mužských robotách manžela, kým bol na fronte a kým chodil po robotách.

M. FIGULI v parku budmerického kaštieľa v roku 1947

Najznámejšie autorkino dielo

Figuliovský dom vo Vyšnom Kubíne v roku 1963 (foto z Literárneho archívu SNK)

■ POKLADY MATERČINY

Keď sa raz spisovateľ a redaktor Slovenského rozhlasu Ľudo Zúbek pýtal Margity Figuli, čo ju viedlo k literárnej tvorbe, odpovedala, že prvou pohnútkou bola matka. Tá „zažala vo mne tú iskierku, ktorá už nikdy nemohla zhasnúť. Najviacej som jej vďačná za lásku a úctu k rodnému jazyku... slovám z úst ľudu... Margita sa rozhodla „jazykové poklady slovenčiny“ využívať vo svojej tvorbe, „aby nezahynuli a aby ich nevytískali výrazy, ktoré sú cudzie nášmu duchu“. A naozaj, jazyk spisovateľky Margity Figuli je výnimočne krásny, čistý, presný, farebný, úsporný i košatý. Využívala jeho bohatstvá vo svojej poézii aj v próze.

„Takouto rečou písavala nám matka prvé veršíky, ktoré sme sa učievali, len čo sme vedeli zreteľne vyslovovať slová. Boli to zväčša príležitostné ‚vinše‘. Písavala nám ich preto sama, lebo vo vinšovníku nebolo ani takých krásnych, ani takých primeraných pre jej city, v ktorých sa jej dusilo srdce za vzdialeným otcom na fronte. Takto si našla spôsob, kde by si mohla dokorán otvoriť dušu. Popri jej riadkoch pokúsila som sa i ja o svoj prvý literárny výplod. Napísala som si sama vianočný vinš a prekvapila ním rodinu pri bielo prikrytom štedrovečernom stole...

Okrem matky to bola aj stará matka, tetka, starý otec, starí ujkovia a tetušky z dediny, od ktorých malá Margitka nasávala múdrosť a krásu života, lebo s nimi trávievala čas, keďže jej matka nemala na to čas.

„Nezabudnem, ako som chodila od dolného po horný koniec dediny a pristavovala ženičky a žobronila: ‚Tetuška, povedzte mi rozprávku.‘ Tam sa zrodila moja túžba rozprávať iným a písať. Keď si spomeniem na tých ľudí... boli ozajstne zázrační. Oni nemali vyčítané vedomosti, ale mali pohľad na svet, na život...“ vyjadrila sa obdivne M. Figuli po rokoch.

■ V MAĎARSKEJ ŠKOLE

Matka Margity chápala aj vo svojom sedliackom stave, že existuje niečo dôležitejšie než majetkové zabezpečenie. A že deti potrebujú aj školy. Mnohým dedinčanom bývala škola na príťaž, ale Figuliovci svedomito posielali deti do školy.

„Boli sme štyria. Tri dcéry a jeden syn. Ja som bola predposledná. Panstvo bolo vtedy takého názoru, že sedliacke deti ani do školy nemajú veľmi chodiť. My sme však vedeli, že chodiť treba. Naša pani učiteľka rozprávala v škole iba po maďarsky, hoci bola Slovenka. My sme jej sprvoti nerozumeli ani mak. Do školy sme však chodili a radi, hlavne sa zohriať.“

Prvé štyri ročníky absolvovala Margita v ľudovej škole rodného Vyšného Kubína. Potom pokračovala v Dolnom Kubíne na gymnáziu a rok na meštianke. V Dolnom Kubíne vídala básnika Pavla Országha Hviezdoslava a prozaika Ladislava Nádašiho-Jégého. Zo svojej školskej lavice neraz pozerala oblokom do Országhovie záhrady a sledovala, ako spisovateľ pracuje. Občas ho vídala aj na jeho prechádzkach z Dolného do Vyšného Kubína.

■ PESTRÉ ZÁĽUBY

Už v Kubíne sa ukazovalo, že Margita má veľa talentov. Pracovala trebárs v astronomickom krúžku, lebo ju zaujímali hviezdy. Pekne kreslila, modelovala z hliny, vyrezávala z dreva, venovala sa filatelii, numizmatike, maľbe na skle, na hodvábe, plastike na koži, vynikala v ručných prácach, šila si šaty, rada pripravovala jedlá, zbierala bibliofílie, slovenskú ľudovú keramiku, výšivky, kovové zvonce, spony, starý porcelán. Učitelia postrehli u nej výtvarné nadanie, preto jej odporúčali dať sa na výtvarnú dráhu. Ale rodičia museli rozmýšľať praktickejšie. Keďže bola dobrá aj v matematike a v cudzích jazykoch, poslali ju na Obchodnú akadémiu do Banskej Bystrice, kde strávila štyri roky (1924 – 1928).

Po maturite si našla zamestnanie v Bratislave ako korešpondentka v Tatra banke. Tam využívala v korešpondencii svoje znalosti z angličtiny. Postupne sa učila aj po česky, francúzsky, nemecky, rusky, poľsky, srbochorvátsky, taliansky, latinsky, ba i esperanto. Na dobrej úrovni ovládala päť jazykov. Nemčinu zvládla tak, že dokázala skontrolovať chyby v nemeckom preklade svojich textov. Keď jej v rokoch 1942 – 1943 chceli v Nemecku vydať novelu Tri gaštanové kone, odmietla autorizovať ich málo kvalitný preklad. Ani po náročných zdĺhavých rokovaniach sa toto nemecké vydanie neuskutočnilo. Prvý nemecký preklad vyšiel až po štvrťstoročí – v roku 1968...

■ TVORIVÝ NEPOKOJ

Margita Figuli mala aj hudobné vlohy. V Bratislave sa popri zamestnaní prihlásila na konzervatórium, kde študovala hru na klavíri. Pritom neustále písala, aby „riešila“ svoj spisovateľský nepokoj. Začala už v detstve doma do matkinho zápisníka – vinšovníka. Pokračovala v ľudovej škole veršovankami a rečňovankami. Ako desaťročná zdramatizovala rozprávku Soľ nad zlato, ktorú vo Vyšnom Kubíne nacvičili a zahrali školské deti. Neskôr prispievala do ročeniek svojho zamestnávateľa Tatra banky. V nich publikovala pod pseudonymom Morena alebo Oľga Morena. Zborníky Tatra banky redigovali až v Martine, a to najmä skúsený literárny vedec Štefan Krčméry. Jej talent si všimol i objavovateľ a podporovateľ slovenských literárnych talentov Jozef Škultéty. Niektoré verše jej uverejnil Emil Boleslav Lukáč v Slovenskej nedeli. Občas publikovala aj v Slovenských smeroch, Tvorbe, Eláne a Novom slove. V roku 1932 sa odvážila poslať svoju autobiografickú poviedku List od otca do Živeny. Keď sa takto predstavila svojou tvorbou „v hlavnom meste slovenskej literatúry“ v Martine, začali jej uverejňovať príspevky aj v Slovenských pohľadoch, ktoré vydávala Matica slovenská. Iné jej publikoval v Eláne redaktor Ján Smrek. On jej navrhol, aby pripravila niektoré svoje časopisecky vydané prózy do knižného vydania. Poslúchla, a tak v pražskom Mazáčovom nakladateľstve vyšla jej prvá zbierka noviel pod názvom Pokušenie.

Literárni kritici prijali novú autorku s nadšením. Osobne sa zoznámila s literárnymi vedcami Andrejom Mrázom, Milanom Pišútom, Jozefom Felixom, Mikulášom Bakošom, so spisovateľmi Jánom Smrekom, Petrom Jilemnickým, Fraňom Kráľom, Jozefom Cígerom Hronským, Dobroslavom Chrobákom, Mašou Haľamovou, Zuzkou Zguriškou, Ľudom Ondrejovom, Františkom Švantnerom, Milom Urbanom, Jánom Kostrom aj s výtvarnými umelcami Kolomanom Sokolom, Ľudovítom Fullom, Jankom Alexym, Milošom Alexandrom Bazovským... Niektorí z nich jej diela ilustrovali, dokonca v bibliofilských vydaniach.

■ TRI GAŠTANOVÉ KONE

Tri roky po zbierke noviel Pokušenie ponúkla na vydanie Matici slovenskej ďalšiu zbierku a súčasne oznámila, že pracuje na dlhšej novele Tri gaštanové kone. Odpoveď z Matice prišla obratom a potom do mesiaca – 29. februára 1940, jej redaktor matičných vydaní Stanislav Mečiar oznámil, že jej ponúka samostatné vydanie Troch gaštanových koní. Kniha vyšla veľmi rýchlo. Vzbudila veľkú pozornosť, lebo priniesla do slovenskej literatúry nový moderný umelecký prejav. Mladá spisovateľka príťažlivo a funkčne prepojila realistické rozprávanie s hlbokým citovým a morálnym ponorom, s lyrickým vyjadrovaním a určitými rozprávkovými črtami.

V tých časoch však Margita Figuli stratila zamestnanie. V Slovenských pohľadoch jej totiž uverejnili novelu Olovený vták, ktorou protestovala proti vypuknutiu druhej svetovej vojny. To sa nepáčilo vedeniu Tatra banky, preto v nej začiatkom roka 1942 musela ukončiť pracovný pomer a potom sa už nikde nezamestnala. No spisovateľskému nepokoju v sebe nedokázala dať výpoveď. Obrátila sa do hlbokej minulosti a problémy svojej doby „zašifrovala“ do historického románu Babylon. Zaň získala Národnú cenu za umenie a vedu 1947. Napriek tomu niektorí kritici tento román ideologicky odmietali ako „nečasový“. Spolu s románom Zuzana a knihou noviel Pokušenie sa aj Babylon dostal na index ako literatúra socialistickému ľudu nezrozumiteľná, ba vraj škodlivá. Margita Figuli sa púšťala i do ďalších románov, ale pri publikovaní úryvkov z nich ju neraz odsudzovali, že uráža robotnícku triedu. Neskôr vydala autobiografické didaktické dielo o výchove detí adresované však dospelým – Ariadnina niť, a potom budovateľský román Víchor v nás. Písala ich v ťažkom období novej ideológie a požiadaviek voči spisovateľom, aby písali podľa socialistického literárneho schematizmu.

Jej odmietanie niektorými kritikmi sa striedalo s pochvalami u iných. Za vydanie autobiografického románu Mladosť jej v roku 1957 udelili Cenu Fraňa Kráľa a Cenu Povereníctva školstva za najlepšiu knihu roka pre mládež.

Medzitým vychádzali Tri gaštanové kone takmer každoročne s výnimkou rokov 1947 – 1958, keď sa autorka dostala pod paľbu komunistických kritikov. Veľmi tým trpela, no nevzdala sa, skúšala nové témy. Napokon ju prinútili Tri gaštanové kone „prerobiť“ (vynechala biblickou rečou podfarbený úvod a záver). Odvtedy knižka vychádzala ďalej až napokon v roku 1996 aj v pôvodnej podobe s biblickým úvodom a záverom.

V roku 1967 boli Tri gaštanové kone sfilmované. O dvanásť rokov režíroval M. Ťapák „poviedkový“ film Uzlíky nádeje a I. Balaďa film Biela voči oblohe na motívy autobiografického románu Mladosť.

Margita Figuli sa venovala aj publicistike i prekladateľskej tvorbe, písala tiež pre deti, pre Slovenský rozhlas, pokúšala sa o divadelnú hru, napísala baletné libreto, realizované v SND v Bratislave i v Štátnom divadle v Košiciach.

Za literárnu tvorbu jej štát udelil v roku 1969 titul zaslúžilá umelkyňa, v roku 1974 národná umelkyňa a rok pred smrťou rad práce za celoživotné dielo. Umrela 27. marca 1995 v Bratislave.

Cena Matice slovenskej za záchranu a obnovu kultúrnej pamiatky

Lóťanský festival mal výnimočnú scénu

Mária RAPAVÁ, predsedníčka MO MS vo Veľkých Lovciach – Foto: Mária Kurucová Kasášová

Na deviatom ročníku festivalu Lóťanské folklórne slávnosti udelila Matica slovenská ocenenie Jozefovi Galbavému, predsedovi občianskeho združenia Dom ľudového bývania. Zaujímavosťou festivalu tentoraz bolo, že aj keď nešlo o matičné podujatie, predstavili sa na ňom všetko matičné folklórne skupiny a súbory, ktoré sú aktívne pri miestnych odboroch alebo sú priamo kolektívnymi členmi Matice slovenskej. Návštevníci mohli vidieť rozmanitosť folklóru a krojov až z piatich okresov – z Nových Zámkov, Komárna, Nitry, Levíc a Topoľčian.

Na slávnostiach vystupovali detské matičné súbory Fialka z Veľkých Loviec a Tekovanček zo Starého Tekova. Dospelých zastupovali spevácka skupina Tradícia z Dražoviec a folklórny súbor Rebeli z Komárna, ktorých doplnili folklórny súbor Radosť z Veľkých Loviec, mužská spevácka skupina Lidovec zo Solčian. Počas nedeľňajšej svätej omše v rímskokatolíckom kostole Materstva Panny Márie prispeli spevom FS Lóťanská dolina. Účasť vyše štyristo návštevníkov potvrdzovala, že organizátori dramaturgicky siahli po kvalitných účinkujúcich. Lákadlom bol určite aj tohtoročný hlavný hosť – profesionálny folklórny súbor Zobor z Nitry.

Na festivale Lóťanské folklórne slávnosti účinkovali čisto matičné súbory alebo kolektívni členovia MS.

Lóťanské folklórne slávnosti sú však výnimočné najmä pre priestor, v ktorom sa odohrávajú. Dom ľudového bývania je ako občianske združenie každoročným organizátorom podujatia a práve humno gazdovského hlineného domu poskytuje autentické prostredie na takého využitie. Za záchranu a obnovu tejto vzácnej kultúrnej pamiatky, ktorá dokumentuje bývanie na juhu Slovenska, navrhol predseda Matice slovenskej Marián Gešper udeliť Jozefovi Galbavému Striebornú cenu Matice slovenskej. Na podujatí ju v jeho mene za Maticu slovenskú odovzdali Vašek Valenta a Veronika Bilicová. Za Miestny odbor MS vo Veľkých Lovciach vyjadrila poďakovanie za ďalšieho oceneného člena jeho predsedníčka Mária Rapavá. Zvlášť vyzdvihla činnosť J. Galbavého, ale aj dobrovoľnú činnosť ostatných členov Domu ľudového bývania a vzájomnú spoluprácu oboch združení.

Vďaka patrí všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom pričinili o úspešný priebeh celej akcie.

Laureát Ceny MS za záchranu a obnovu kultúrnej pamiatky Dom ľudového bývania Jozef GALBAVÝ pri preberaní ocenenia s gratulantmi – riaditeľkou Veronikou Bilicovou, za Dom MS v Nitre a Šuranoch, a predsedníčkou MO MS vo Veľkých Lovciach Máriou Rapavou

PROGRAM SNEMU MS

8.00 – 9.45 h	Prezentácia účastníkov
10.00 h	**OTVORENIE SNEMU MS** Znelka MS, štátna hymna SR Báseň Úvodné slovo a privítanie hostí a delegátov snemu Príhovory hostí Schválenie programu rokovania Schválenie pracovných komisií (návrhová komisia pre úpravu stanov, návrhová komisia pre úpravu programu a záverečných uznesení a mandátová komisia)
	HLAVNÉ BODY PROGRAMU
10.30 h	**Priebežná správa o činnosti MS od VZ MS konaného v roku 2017** (predseda MS)
10.40 h	**Priebežná správa o hospodárení v MS** (správca MS)
10.50 h	**Priebežná správa o realizácii navrhovaných opatrení DV MS k činnosti a hospodáreniu v MS** (predseda Dozorného výboru MS)
11.00 h	**Stanovisko Výboru MS a dôvodová správa k novele stanov** (tajomník MS J. Seman)
11.05 h	**Stanovisko Dozorného výboru MS k návrhu novely stanov a navrhovaného programu**
11.15 h	**Prerokovanie návrhu novely stanov** (predseda MS)
12.45 – 13.45 h	Obedňajšia prestávka
13.45 h	Pokračovanie rokovania **Prerokovanie návrhu programu MS na r. 2019 – 2021 s výhľadom do r. 2025** (vedecký tajomník MS)
14.30 h	Diskusia
15.00 h	**Závery Snemu MS** – predloženie návrhov textov, schválenie záverov a uznesení
15.30 h	**Ukončenie Snemu MS** hymnou Matice slovenskej.

Účasťou na podujatí a svojím podpisom na prezenčnej listine súhlasíte so spracovaním svojich osobných údajov v informačnom systéme a na propagačné účely v zmysle zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov.

POZVÁNKA

BRAVO ZO ŠENKVÍC

Slovenské národné noviny boli opäť vynikajúce, myslím SNN č. 36/2019. Veľmi vysoko hodnotím články Jána Čomaja, Evy Zelenayovej, Romana Michelka a úžasnú informáciu od pani Marty Slezákovej – bravo, že napísala, ako to v skutočnosti bolo s M. R. Štefánikom. Mali by si to preštudovať „historici" zo SAV... Ďakujem redakcii, že som to mohol čítať. Chcem ešte uviesť, že u nás v Šenkviciach sú SNN na nahliadnutie v knižnici, ako aj na nástenných paneloch v budove Obecného úradu Šenkvice. Národné týždenníky, mesačníky dodávajú národu pravdu do vedomia, otvárajú dvere do utajovaných, resp. skreslených informácií v iných novinách aj v TV – ako povedzme článok pani Zelenayovej o Fulmekovi...

Štefan LESKOVSKÝ, Šenkvice

NOVÉ MOŽNOSTI DOVOLENKY

V ZARIADENIACH MATICE SLOVENSKEJ

Od leta možno využiť na pobyty chaty Neografie na Martinských holiach a v rekreačnej oblasti Stráne

PRE MATIČIAROV SÚ NAPORÚDZI OSOBITNÉ ZĽAVY

Chata na Martinských holiach je situovaná priamo v lyžiarskom stredisku. Jej kapacita je štrnásť osôb. Má štyri spálne, spoločenskú miestnosť s krbom. Až ku chate je možný prístup autom. V blízkosti sa nachádza aj chata Matičiar, kde tiež možno ubytovať štrnásť osôb. Obe chaty sú atraktívne najmä v čase lyžiarskej sezóny, keďže sa nachádzajú len niekoľko desiatok metrov od nástupných staníc vlekov.

Druhá chata sa nachádza na okraji Martina v rekreačnej oblasti Stráne, kde sa dnes už rozrastá aj individuálna výstavba, a teda aj občianska vybavenosť. Chata je však na okraji lesa a má veľký prírodný areál, a preto sa tam návštevník cíti ako v horách. Vo vzdialenosti päťsto metrov je zastávka MHD. V blízkosti sa nachádza wellness a zaujímavosťou je aj ferrata (ľahšia horolezecká trasa) vedúca na Hole. Chata má kapacitu deväťnásť osôb. V jej interiéri je veľká spoločenská miestnosť s kuchynkou, čo vytvára vhodné podmienky aj na organizovanie spoločenských akcií. Izby majú samostatné kúpeľne.

Cenovú ponuku (zľavy pre členov MS) a ďalšie informácie o týchto rekreačných zariadeniach nájdete na webe MS (v dolnej časti stránky) alebo vám ich poskytneme na t. č. 0918/904 969, alebo emailom matica.sekretariat@gmail.com

(mh)

MATIČNÉ DEPEŠE

Vatra v Galante

Dom a MO MS v Galante pri príležitosti prijatia Deklarácie o zvrchovanosti SR pripravili slávnostné podujatie so zapálením Vatry zvrchovanosti. Podujatie pred asi sto päťdesiatimi prítomnými účastníkmi a hosťami z TSK otvorila riaditeľka Domu MS Zlatica Gažová. Po jej príhovore a vystúpeniach ďalších hostí sa v kultúrnom programe predstavilo deväť folklórnych telies z regiónu.

Na počesť Štefánika

Zvolenský mladomatičný odbor každý rok organizuje paintballový turnaj venovaný M. R. Štefánikovi. V úvode tohoročného podujatia predseda tamojšieho OMM O. Baranec vyzdvihol tie generálove vlastnosti, ktoré môžu byť vzorom aj pre súčasnú mládež – čo ho motivovalo – jeho vytrvalosť, cieľavedomosť a priebojnosť, odhodlanosť a odvahu v boji. Mnohé z týchto vlastností matičná mládež mohla preukázať počas spomínanej akcie.

Stodolov festival

Počas posledného septembrového víkendu sa v kultúrnom dome v liptovskomikulášskej mestskej časti Palúdzka už po štvrtý raz uskutoční Divadelný festival Ivana Stodolu, na ktorom svoj talent predvedie okolo osemdesiat amatérskych divadelníkov z celého Slovenska. Ako informoval podpredseda MS Marek Nemec, jeden z organizátorov festivalu, v piatok návštevníci uvidia tri inscenácie od ochotníkov z Hnúšte, Podzámčoku a Ploštína a v sobotu to budú štyri predstavenia v podaní súborov zo Žiliny, z Detvianskej Huty a dvoch súborov z Rimavskej Soboty. Program festivalu sme publikovali v SNN už minulý týždeň.

Kroje z Hornej Kráľovej

Obdivovateliafolklórnych tradícií, ale aj návštevníci, čo chcú spoznať zvyky a spôsob života našich predkov na Nitrianskej tabuli, mohli v minulých dňoch v Hornej Kráľovej navštíviť výstavu Z histórie obce. Výstavu pripravil Historický klub MO MS, jedenásty ročník podujatia zameral na krojové súčasti ženského odevu, pričom prezentoval odev výlučne nosený v obci.

Čupkovi na počesť

Vladimír Čupka celý svoj život zasvätil škole a žiakom. Usporadúval rôzne súťaže – telovýchovné, branno-športové akcie, vedomostné kvízy a zbery surovín. Niekoľko generácií školákov pod jeho vedením získalo mnoho ocenení v rámci okresu aj kraja. Nečudo, že na neho radi a s láskou spomínajú. Spomienkovú akciu na tohto obetavého pedagóga podporila aj Matica slovenská.

Rozlúčka s letom

V sobotu 14. septembra sa v Polichne lúčili s letom na šiestom ročníku súťaže o najlepší ovocný koláč. Pre tých, čo sladké nemusia, organizátori nachystali chutný guláš. O dobrú náladu sa postarali folkloristi.Príjemné podujatie pripravil výbor MO MS s Inštitútom vzdelávania MS a obecnou samosprávou.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Genetici a teológovia sa na mnohom nezhodnú, no v jednom sú zajedno: ľudský život sa nedá predĺžiť, dá sa len skrátiť. A to preto, že porušujeme prirodzené pravidlá. Tvrdia totiž, že v okamihu nášho zrodu je nám určený čas života. Vieme, že málokomu sa tento genetický údel Boha, alebo ak chcete prírody, vydarí. Spomínam to ako metaforu pre našu Maticu. Už aj preto, že jediný eticko-kultúrny fenomén Matice vlastnia od roka 1826 výlučne Slovania... Teda aj Slováci uprostred nich. A naša Matica je pre ostatných aj ako prototyp či vzor.

Zodpovednosť vzoru

Najbližším snemom MS vstupujeme do akejsi novej éry inovačného programu i poriadku ustanovizne. Pokiaľ mi to dovoľujú skúsenosti a pamäť možno dodať, že po roku 1990 takmer všetky slovanské Matice – Slováci v zahraničí: Srbi, Chorváti, Moravania, Česi, Slezania, Macedónci... ba aj ďalšie obrodené slovanské fenomény, si začali starostlivo všímať nový program Matice slovenskej. Pre viaceré slovanské matice je príznačné, že prijali náš slovensko-slovanský projekt, trebárs aj na európskom Kongrese matíc a inštitúcií slovanských národov na pôde Matice slovenskej v Martine. Ocitli sme sa teda pred zodpovednosťou (ako sa ocitáme aj teraz), že kvalitný program a jeho aktuálna realizácia mladšou, súčasnou, nielen matičnou generáciou je vystavený medzinárodnému optickému skúmaniu a hodnoteniu, takže pri zlyhávaní a lámaní palíc nad vlastným osudom by sme si mohli svoje dielo nezodpovedným prístupom k nášmu programu ponížiť či pokaziť. Koľkíže kolegovia by si to na Slovensku i mimo neho želali?! Ukazuje sa z prvých materiálov, že obnovená generácia najvyššieho výkonného orgánu MS – výbor MS – si tieto faktory berie k srdcu a osobne som rád, že, takpovediac, až na výnimky, „naše deti“ idú v našich stopách. Tento rešpekt k tradícii i ku kontinuite, obohatený o moderné inovačné trendy i praktické zretele, ktorý – ak sa v Liptovskom Mikuláši rozumne dohodneme – má teda nádej vyššie spomenutej Božej alebo prirodzenej pravdy aj smerom k Matici. To nechce byť floskula, len skromné upozornenie na našu zodpovednosť pred dejinami, ako sa to podarilo v nedávnej minulosti ešte minulého storočia.

Stanislav BAJANÍK

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
·tasr·

Oživili povstalecké udalosti na východnom Slovensku

Na pamäť budúcim generáciám

Text a foto: Jana GEŠPEROVÁ

Pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia SNP sa posledný augustový víkend v obci Hermanovce nad Topľou v Prešovskom kraji uskutočnil štvrtý ročník spomienkovej slávnosti pod názvom Na pamäť budúcim generáciám, ktorú otvoril predseda tamojšieho MO MS Vladimír Krivák. Po úvodnom príhovore starostu Lukáša Grejtáka a Jána Uhríka, člena ÚR SZPB, sa svojím vystúpením prezentoval Hencovský oddiel Gvardija divadelnou scénkou z činnosti partizánskej skupiny Čapajev, ktorá pôsobila v regióne.

V obci Hermanovce pripravili matičiari, členovia Gvardije a viacerých klubov vojenskej histórie vydarené spomienkové podujatie na udalosti počas SNP spred sedemdesiatich rokov aj s kladením vencov k pamätníkom pripomínajúcim činnosť partizánskeho oddielu Čapajev.

Gvardejci inscenovali vypálenie obcí Hermanovce, Petrovce aj tragický osud Tokajíka. Scénickými ukážkami sa podujatie na chvíľku prenieslo späť o sedemdesiatpäť rokov, a to doslova, keď atmosféra ožila názornými ukážkami boja medzi nemeckou armádou a slovenskými povstalcami, partizánmi a vojakmi Červenej armády. Do ukážky sa zapojil KVH Starý Tekov, KVH Hodošík, hencovský oddiel Gvardija a dobrovoľní sympatizanti ukážok druhej svetovej vojny, ktorí prispeli k celkovému vydarenému priebehu bojových scén. Samotná slávnosť sa však uvedením ukážok neskončila. Interpretáciou sovietskych vojenských piesní atmosféru podujatia oživil Marcel Jamroškovič zo Svidníka. Pre deti mali matičiari pripravené rôzne zábavné aktivity, či už jazdu na koni, prezentáciu výzbroje a výstroja vojaka druhej svetovej vojny a iné. V podvečer sa prítomní mali možnosť zapojiť do besedy o SNP a pri zapálenej vatre

FOTORIPORT

diskutovali do neskorých večerných hodín. Spomienková slávnosť na druhý deň pokračovala slávnostným kladením vencov pri pamätníku SNP, kde čestnú stráž zabezpečil Hencovský oddiel Gvardija. Hymnu Slovenskej republiky zahralo flautové trio v podaní žiakov miestnej základnej školy. Uctiť si pamiatku padlých za slobodu a demokraciu prišla i atašé Ruskej federácie Anna Chodajeva, ktorá v príhovore vyzdvihla spoločný národnooslobodzovací boj spod fašistickej nadvlády. Pred pamätníkom sa prihovorili aj starostovia obcí Hermanovce a Bystré. Slávnostnú časť na počesť padlým hrdinom SNP ukončila čestná salva. Podujatie pokračovalo športovo-turistickou časťou, a to výstupom na vrch Šimonka, ktorý je najvyšším bodom Slanských vrchov – 1092 m. Počasie prialo, a tým, ktorí absolvovali výstup, sa naskytol nádherný pohľad na štíty Vysokých Tatier, Kráľovu hoľu či pohorie Karpát na Ukrajine. Po absolvovaní náročnej túry vytrvalých čakal na chate mjr. Kukorelliho chutný guľáš a občerstvenie.

Podujatie pripravili MO MS v Hermanovciach nad Topľou, obce Hermanovce, Čierne nad Topľou, Bystré a OP MS vo Vranove nad Topľou, ktoré koordinovalo celú činnosť. Je na mieste vyzdvihnúť ich príkladnú spoluprácu.

Prázdniny pri kráľovskej hre v Králi

Text a foto: Zuzana Hrušková

Prázdniny nie sú pre deti len časom oddychu od rôznych povinností. Ponúkajú aj príležitosť na rozvíjanie rôznych aktivít, na ktoré nebýva čas v priebehu roka. Túto príležitosť využili aj matičiari z Miestneho odboru Matice slovenskej v Králi a v nedeľu 19. augusta 2019 pripravili prázdninový turnaj v šachu. Na štart druhého ročníka tohto turnaja nastúpilo desať hráčov v mladšej kategórii „do 18 rokov“ a v kategórii dospelých „nad 18 rokov“.

Dni bez školy možno tráviť aj pri takejto hre

Na šachových súpravách rozložených v Zborovom dome ECAV prebiehali intenzívne šachové zápasy najmä v mladšej kategórii, ktoré sa hrali súťažne. V kategórii „do 18 rokov“ o svojich strategických a taktických schopnostiach presvedčil trinásťročný Daniel Ďuriška, ktorý potvrdil svoje víťazstvo spred dvoch rokov. Na ďalších miestach sa umiestnili Ondrej Hruška a Nikola Antalíková. Hráči v kategórii „dospelých“ odohrali svoje zápasy nesúťažne, pričom rovnaký počet bodov získali Ján Antalík a Igor Ďuriška. Vzájomné súboje prebiehali aj medzi dospelými a nádejnými mladými šachistami. Ďalší účastníci, ktorých nezlákala hra na čiernobielej šachovnici, si vyskúšali schopnosti a pozornosť pri iných spoločenských hrách, ako sú dáma, domino, najmladší aj pri hre Človeče, nehnevaj sa.

Michal Hruška, predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Králi, poďakoval súťažiacim za účasť, víťazom turnaja odovzdal vecné ceny a podotkol, že hráči svojou zanietenosťou v zápasoch potvrdili zmysel organizovania turnaja „v kráľovskej hre“.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajte telefonicky:
043 / 3812 838
0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár:
www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:
26,- €
Polročné predplatné:
13,- €
Štvrťročné predplatné:
6,50 €

PRIPOMÍNAME SI

28. septembra

– pred sto päťdesiatimi piatimi rokmi (1864) v Turej pri Leviciach predviedla továreň na poľnohospodárske stroje vo Vyhniach mláťačku na konský pohon; dovtedajšie získavanie zrna z klasov mlátením cepmi bolo veľmi namáhavé a zdĺhavé

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil odvážny mladý protifašistický bojovník Mirko Nešpor (1924 – 1944), poslucháč stavebného inžinierstva zo Skalice, umučený pri výsluchu v Bratislave; po ňom sa menuje základná škola v Prešove

– pred sto rokmi sa v Čiernom Balogu narodil jeden z veľkých tenorov Opery SND Gustáv Papp (1919 – 1997), inak lekár, niekoľko sezón hosťoval aj v Štátnej opere v Lipsku

– prezident Českej republiky Miloš Zeman má sedemdesiatpäť rokov

29. septembra

– storočnica spisovateľky pre deti Márie Ďuríčkovej (1919 – 2004), šéfredaktorky časopisov Zornička a Slniečko; azda najznámejšie jej knihy sú Danka a Janka a O Guľkovi Bombuľkovi

– päťdesiat rokov, čo sa skončilo rokovanie ÚV KSČ (1969), ktoré odštartovalo tzv. normalizáciu; zrušilo celý rad demokratizačných opatrení z obdobia snahy o socializmus s ľudskou tvárou a zbavilo funkcií hlavných predstaviteľov strany a štátu vrátane Alexandra Dubčeka

30. septembra

– pred sto piatimi rokmi sa narodil náš vynikajúci virológ prof. Vojtech Bárdoš (1914 – 1982), expert Svetovej zdravotníckej organizácie v odbore epidémií, nositeľ francúzskeho vyznamenania: Pasteurovej medaily

1. októbra

– stopätnásť rokov, čo v Bratislave začal vychádzať mesačník sociálnej demokracie Slovenské robotnícke noviny (1904); redaktorom bol Emanuel Lehotský, v roku 1909 sa časopis spojil s novým mesačníkom Napred, spoločne vychádzali ako týždenník Robotnícke noviny

2. októbra

– sto desiate výročie narodenia spisovateľky Margity Figuli (1909 – 1995), predstaviteľky slovenskej lyrizovanej prózy, autorky obľúbeného románu Tri gaštanové kone

3. októbra

– stopäťdesiat rokov od založenia slovenského katolíckeho gymnázia v Kláštore pod Znievom (1869); keď národovci postavili v roku 1874 novú budovu, uhorské úrady školu zrušili

– básnik, spisovateľ pre deti, literárny vedec a vysokoškolský učiteľ Jozef Tatár, člen Spolku slovenských spisovateľov, má šesťdesiatpäť rokov; pripomeňme si aspoň jeho Turčianske povesti, Živý poklad...

4. októbra

– dvestopätnásť rokov od narodenia polyhistora Jána Andreja Segnera (1704 – 1777), študenta Mateja Bela na evanjelickom lýceu v Bratislave a poslucháča lekárskej fakulty v Jene; bol lekárom v Bratislave, pôsobil v zahraničí; pre otcove mlyny na Vydrici skonštruoval nový hnací mechanizmus – vodné turbíny, ktoré boli základom vývoja moderných turbín, tzv. Segnerovo koleso

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00179027, IČO 36418404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/3812838, 3812811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 81251 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/3812838, 3812811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Jaroslav Chovanec, Štefan Martinkovič, Veronika Matušková, Ján Čomaj, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j. 1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180 USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.